

Panteia

Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

Financieringsmonitor 2016-1

**Onderzoek naar de financiering van het
Nederlandse bedrijfsleven**

Amber van der Graaf, Rutger Kok, Ton Kwaak

Zoetermeer, oktober 2016

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Panteia. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Panteia aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with Panteia. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. Panteia does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	9
1.1	Doel van de Financieringsmonitor	9
1.2	Wijzigingen ten opzichte van de vorige editie	10
1.3	De zoektocht van de ondernemer samengevat	10
1.4	Interpretatie van de weergegeven resultaten	12
1.5	Leeswijzer	12
2	Oriëntatie op financiering	15
3	De financieringsaanvraag	21
4	Resultaat van de financieringsaanvraag	27
5	De toekomst	31
Bijlagen		35
Bijlage 1	Onderzoeksverantwoording	35
Bijlage 2	Kenmerken van de bedrijvenpopulatie	39
Bijlage 3	Nadere onderbouwing hoofdstuk 2: Oriëntatie op financiering	41
Bijlage 4	Nadere onderbouwing hoofdstuk 3: De financieringsaanvraag	49
Bijlage 5	Nadere onderbouwing hoofdstuk 4: Resultaat	55
Bijlage 6	Nadere onderbouwing hoofdstuk 5: De toekomst	63
Bijlage 7	Vragenlijst	67

Samenvatting

Inleiding

Toegang tot financiering is van groot belang voor de ontwikkeling van het bedrijfsleven. Echter, het volume van uitstaande leningen van grote banken aan het MKB neemt af. Met de gegevens die deze monitor oplevert, wordt inzicht verkregen in de actuele behoefte van ondernemers aan financiering en in de wijze waarop zij in die behoefte voorzien.

Deze editie van de Financieringsmonitor geeft een overzicht van de toegang tot financiering van bedrijven met tenminste 2 werkzame personen in het particulier bedrijfsleven, dat wil zeggen alle bedrijven met uitzondering van de financiële instellingen, de onroerend goed sector en de zorg. Het gaat om het financieringsgedrag in de periode juni 2015 – mei 2016, en de vooruitzichten van bedrijven voor 2016. De gegevens van de monitor verschaffen inzicht in de zoektocht van ondernemingen naar financiering en leggen ontwikkelingen hierin bloot.

Belangrijk nieuw element ten opzichte van eerdere edities is de focus op hoe ondernemers zich oriënteren op financiering vóór het daadwerkelijk doen van een aanvraag tot financiering. Daarnaast wordt nu ook apart het microbedrijf van 2-9 werkzame personen onderscheiden binnen het kleinbedrijf. Tenslotte is nader gekeken naar alternatieve financiering

Oriëntatie op financiering

31% van de bedrijven met tenminste twee werkzame personen heeft zich in 2015 georiënteerd op het verkrijgen van financiering, dat wil zeggen dat ze de mogelijkheid hebben onderzocht of het verkrijgen van externe financiering de positie van het bedrijf zou kunnen versterken. Op een totale populatie van ruim 326.000 bedrijven met tenminste 2 werkzame personen zijn dat ruim 100.000 bedrijven.

Bezien naar bedrijfsgrootte blijkt oriëntatie op het verkrijgen van financiering het meest voor te komen in het kleinbedrijf (10 -49 werkzame personen). De oriëntatie op financiering is het geringst onder microbedrijven (2 -9 werkzame personen); dit sluit aan bij het feit dat microbedrijven niet elk jaar investeringen doen. Voor het totale MKB (2 -249 werkzame personen) bedraagt het percentage bedrijven dat zich op financiering georiënteerd heeft 32%.

Bedrijven die in 2015 winstgevend waren, hebben zich veel vaker dan gemiddeld op het verkrijgen van financiering georiënteerd; dit geldt ook voor bedrijven met een meer dan gemiddelde solvabiliteit. Aannemelijk is dat een financieel goed presterend bedrijf eerder gericht is op investeringen en expansie.

Bedrijven met een lage solvabiliteit oriënteren zich ook vaak op het verkrijgen van financiering. Voor deze bedrijven betreft dit een grotere behoefte aan werkkapitaal. Onder snelle groeiers komt oriëntatie op het verkrijgen van financiering veelvuldig voor. Dit ligt voor de hand omdat zonder adequate financiering de groei in gevaar komt.

Meest genoemde redenen om zich op het verkrijgen van financiering te oriënteren zijn: het op peil houden van het werkkapitaal, het kunnen investeren in huisvesting, bedrijfsmiddelen en overige vaste activa, herfinanciering van bestaande arrangementen, en financiering van groei en overnames. Het mogelijk maken van investeringen heeft aan belang gewonnen in vergelijking met eerdere jaren. Ook herfinanciering wordt vaker genoemd dan in eerdere edities van de

Financieringsmonitor, mogelijk in de hoop tegen gunstiger voorwaarden te kunnen financieren en de balans te versterken.

De meeste bedrijven die zich op het verkrijgen van financiering oriënteren, zoeken advies, vooral bij de huisbank en - vooral in het MKB - de bedrijfsadviseur. Deze kennen het bedrijf goed, en spelen voor de ondernemer een soort vertrouwensrol. Kamer van Koophandel en RVO worden vooral door microbedrijven als adviseur genoemd.

Bedrijven oriënteren zich vooral op leningen, bij de huisbank dan wel bij een andere bank. Leasing en factoring wordt door 7% van de bedrijven (MKB: 4%) van de bedrijven genoemd. Voor microbedrijven is crowdfunding een nieuwe trend.

In totaal oriënteert het MKB zich op extra vermogen ter grootte van € 18 miljard.

De voornaamste reden die bedrijven noemen om zich niet op het verkrijgen van financiering te oriënteren is dat men het niet nodig acht omdat men voldoende liquide middelen beschikbaar heeft of omdat de bestaande kredietlijnen voldoen. Dit is stabiel in vergelijking met eerdere edities van de Financieringsmonitor. Vooral microbedrijven (2 -9 werkzame personen) noemen deze reden.

Aanvraag van financiering

Na de oriëntatiefase volgt (mogelijk) de eigenlijke financieringsaanvraag. Uiteindelijk gaat 80% van de bedrijven die zich op het verkrijgen van financiering georiënteerd hebben, daadwerkelijk tot een aanvraag van financiering over. Dit gebeurt bovengemiddeld vaak in het midden- en grootbedrijf, terwijl vooral microbedrijven die zich wel georiënteerd hebben op het verkrijgen van financiering, uiteindelijk van een daadwerkelijke financieringsaanvraag afzien.

Het overgrote deel van de aanvragen betreft een aanvraag van louter vreemd vermogen. Dit is in lijn met de voorafgaande oriëntatie.

Het vaakst wordt financiering aangevraagd bij een bank, meestal de huisbank, maar ook een andere dan de huisbank wordt wel genoemd. Leasing en factoring is ook een belangrijke bron, evenals - voor microbedrijven - crowdfunding. In totaal vraagt het MKB voor € 14 miljard aan financiering aan, dit is in lijn met eerdere edities van de Financieringsmonitor. Wel neemt het aantal bedrijven dat daadwerkelijk financiering aanvraagt, toe.

De gemiddelde doorlooptijd van een financieringsaanvraag bedraagt zeven weken, ongeveer even lang als bij eerdere edities van de Financieringsmonitor werd gevonden. De duur van de afhandeling varieert echter sterk, zo wordt in 12% van de gevallen gerapporteerd dat de afhandeling meer dan vier maanden duurde. De gemiddelde doorlooptijd van een financieringsaanvraag is langer dan wat bedrijven aanvaardbaar achten.

De meest voorkomende reden om uiteindelijk geen financieringsaanvraag te doen is dat men (uiteindelijk) de financiering niet nodig heeft. Verder speelt, net als bij eerdere edities van de Financieringsmonitor, de verwachting dat de aanvraag afgewezen wordt een rol, en verder dat de aanvraag te veel werk is.

Resultaat van de aanvraag

Nadat een bedrijf een financieringsaanvraag heeft gedaan, is het aan de potentiële financier om de aanvraag toe te kennen. Het blijkt dat 79% van de bedrijven die een aanvraag hebben ingediend de aanvraag geheel gehonoreerd krijgt, 8% gedeeltelijk, en dat 13% de aanvraag afgewezen ziet. Dit betreft alle aanvragen, van zowel eigen als vreemd vermogen. Het percentage afwijzingen is verreweg het grootst onder microbedrijven. Vergeleken met de Financieringsmonitor 2015-2 is er weinig verschil in de afwijzingspercentages, ten opzichte van de Financieringsmonitor 2015-1 is sprake van een duidelijke verbetering.

De financieringsaanvragen van snelle groeiers, van bedrijven die het afgelopen jaar winstgevend waren en/of meer dan gemiddeld solvabel, zijn relatief succesvol. Een belangrijk deel van de bedrijven krijgt met een lagere rente dan vroeger te maken. Daarmee wordt de trend uit eerdere edities van de Financieringsmonitor doorgetrokken. Overigens betalen MKB-bedrijven een hogere rente dan het grootbedrijf. De overige financieringskosten - bijvoorbeeld provisiekosten - zijn vaak verhoogd. Verder zijn de overige voorwaarden waaronder financiering wordt verstrekt, zoals onderpand, aangescherpt.

In totaal werd voor € 10 miljard aan financiering door het MKB gerealiseerd, dat is ruim 70% van het aangevraagde bedrag. Dit percentage is de laatste jaren min of meer constant.

De meest genoemde reden voor afwijzing van een financieringsaanvraag is dat de financier het risico te hoog vond. Daarnaast wordt een ongunstige vermogensstructuur (te lage solvabiliteit, te hoge schuld ten opzichte van de winstgevendheid) genoemd als reden voor afwijzing; ook hier zal een te hoog door de financier gepercipieerd risico een rol spelen.

Meer dan de helft van de bedrijven waarvan de financiering is afgewezen, geeft aan dat de afwijzing uiteindelijk geen gevolg had. Vergeleken bij cijfers uit 2015 over de gevolgen van het niet verkrijgen van financiering is er een stijging geweest in het percentage bedrijven dat "geen gevolgen" ervaart. Daarnaast wordt "rem op de groei" van een bedrijf wel genoemd als gevolg van een afgewezen financieringsaanvraag, maar minder vaak dan voorgaande jaren.

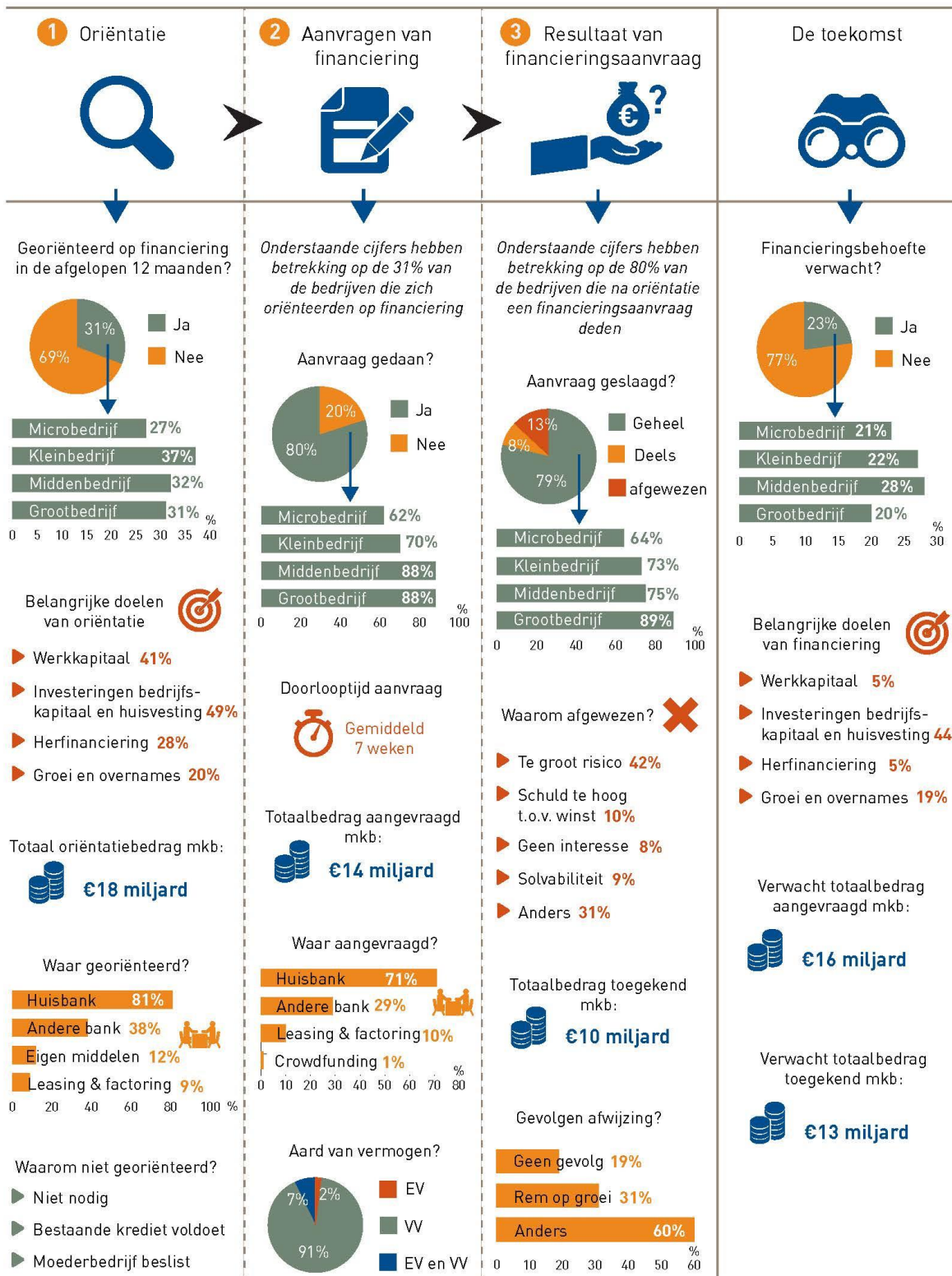
De toekomst

Bedrijven is ook gevraagd naar hun toekomstverwachtingen ten aanzien van financiering. Het blijkt dat 23% van de bedrijven verwacht het komende jaar een financieringsbehoefte te hebben. Dit is in lijn met eerdere edities van de financieringsmonitor. Het patroon van verwachte financiering toont sterke overeenkomst met de in het afgelopen jaar gerealiseerde oriëntatie op financiering op aspecten als bedrijfsgrootte, sector, winstgevendheid, solvabiliteit en groei van de onderneming.

Bedrijven verwachten in de toekomst vooral financiering nodig te hebben voor investeringen in huisvesting en bedrijfsmiddelen, groei en overnames, werkkapitaal en herfinanciering. In vergelijking met de oriëntatie op financiering gedurende het afgelopen jaar wordt herfinanciering wel minder vaak genoemd, mogelijk omdat men geen verdere verbeteringen van de financieringsvoorwaarden verwacht.

Het MKB geeft voor het komende jaar een financieringsvraag aan van € 15,5 miljard. Men verwacht dat daar uiteindelijk 80%, ofwel € 12,5 miljard, van wordt toegekend. Dat is meer dan in de 2015 editie van de Financieringsmonitor werd aangegeven.

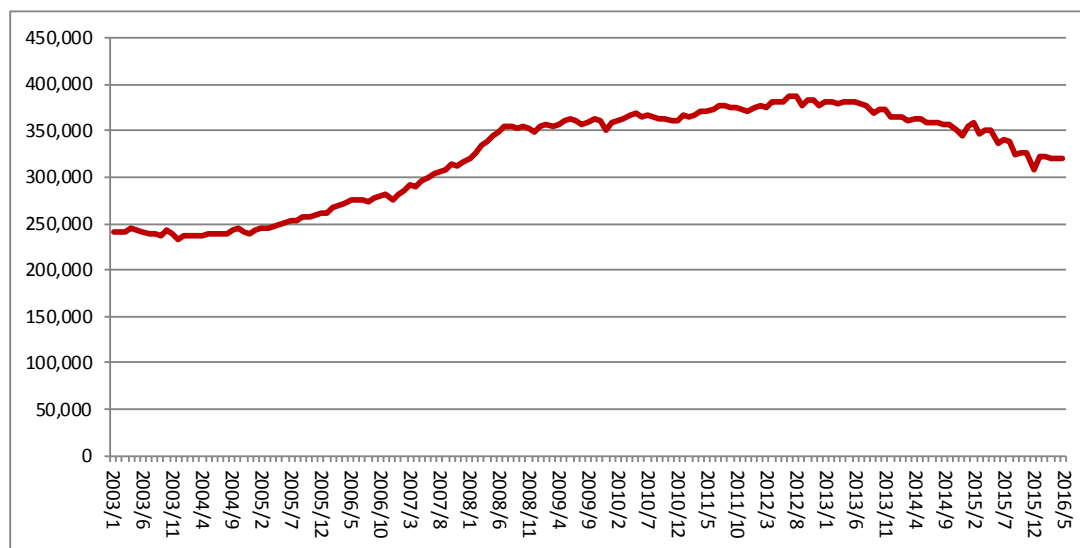
1 Inleiding

Deze editie van de Financieringsmonitor geeft een overzicht van de toegang tot financiering van bedrijven met tenminste 2 werkzame personen in het particulier bedrijfsleven, dat wil zeggen alle bedrijven met uitzondering van de financiële instellingen, de zorg en de onroerend goed sector. Het gaat om het financieringsgedrag in de periode juni 2015 – mei 2016, en de verwachtingen voor 2016. De gegevens van de monitor verschaffen inzicht in de zoektocht van ondernemingen naar financiering en leggen ontwikkelingen hierin bloot. Belangrijk nieuw element ten opzichte van eerdere edities is de focus op hoe ondernemers zich oriënteren op financiering vóór het daadwerkelijk doen van een aanvraag tot financiering. Nieuw is ook de aandacht voor microbedrijven (2 -9 werkzame personen), en de aandacht voor alternatieve financieringsvormen. De monitor geeft verder ook een beeld van de verwachte toekomstige behoefte naar financiering van bedrijven.

1.1 Doel van de Financieringsmonitor

De gegevens in deze monitor geven inzicht in de actuele en toekomstige behoefte van ondernemers aan financiering en in de wijze waarop in die behoefte wordt voorzien. Toegang tot financiering is van groot belang voor de ontwikkeling van het bedrijfsleven. Echter, het volume van uitstaande leningen van grote banken aan het MKB neemt af. Met de gegevens die deze monitor oplevert, wordt inzicht verkregen in de actuele behoefte van ondernemers aan financiering en in de wijze waarop zij in die behoefte voorzien.

Figuur 1.1 Volume uitstaande leningen van financiële instellingen aan niet-financiële bedrijven (in miljoenen Euro)

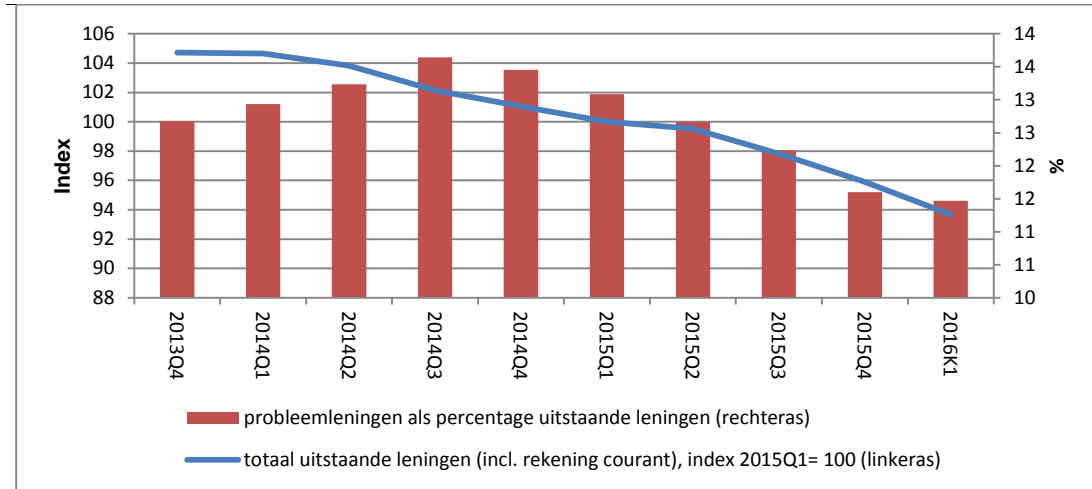
Bron: DNB/ECB, Bank Lending Survey (<http://www.dnb.nl/en/statistics/statistics-dnb/financial-institutions/banks/domestic-mfi-statistics-monetary/index.jsp>)

Dergelijke informatie is nodig, omdat toegang tot financiering van groot belang is voor de ontwikkeling van het bedrijfsleven. Daarentegen neemt het volume van uitstaande leningen van financiële instellingen aan niet-financiële bedrijven de laatste jaren af

(Figuur 1.1), bij een dalend aandeel van problemleningen¹ in het totale volume uitstaande leningen aan het MKB (Figuur 1.2).

Figuur 1.2 Uitstaande leningen en problemleningen van financiële instellingen aan het MKB in het niet-financiële bedrijven

Bron: DNB/ECB, Bank Lending Survey (<http://www.dnb.nl/en/statistics/statistics-dnb/financial-institutions/banks/domestic-mfi-statistics-monetary/index.jsp>). Problemleningen zijn leningen met een betalingsachterstand van meer dan 90 dagen.

1.2 Wijzigingen ten opzichte van de vorige editie

De Financieringsmonitor bestaat inmiddels een aantal jaren in min of meer ongewijzigde vorm. In deze editie zijn enkele belangrijke veranderingen in de Financieringsmonitor aangebracht. In het bijzonder is het concept van de 'reis' van de ondernemer geïntroduceerd. Een ondernemer vraagt immers niet zonder meer financiering aan, hij oriënteert zich eerst op wat gewenst is en wat kan, en gaat dan pas mogelijk tot een aanvraag voor financiering over. Vervolgens valt te bezien in hoeverre de aanvraag ook succesvol is. Deze oriëntatiefase is toegevoegd in vergelijking tot eerdere edities van de Financieringsmonitor.

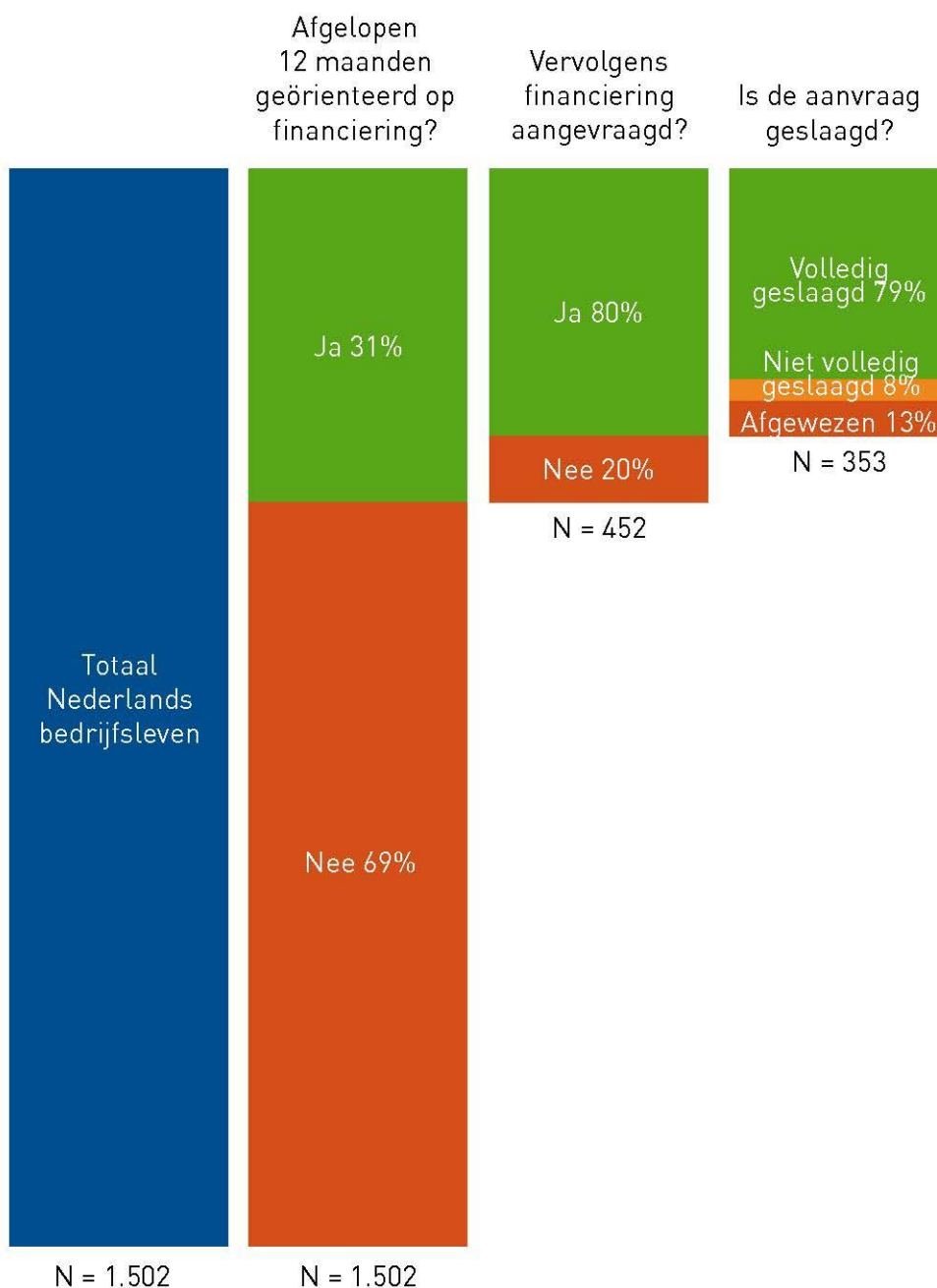
De tweede belangrijke wijziging ten opzichte van eerder edities van de Financieringsmonitor is de expliciete aandacht voor microbedrijven (bedrijven met 2 - 9 werkzame personen). Deze groep van bedrijven maakt immers meer dan 80% uit van de totale populatie van bedrijven in het particulier bedrijfsleven met twee of meer werkzame personen.

1.3 De zoektocht van de ondernemer samengevat

Zoals hiervoor beschreven, wordt het financieringsproces van ondernemers stapsgewijs beschouwd: men oriënteert zich op financiering, vervolgens wordt een financieringsaanvraag gedaan, en deze is ten slotte al dan niet succesvol. In figuur 1.3 wordt deze zoektocht samengevat.

¹ Leningen met een betalingsachterstand van meer dan 90 dagen.

Figuur 1.3 Stapsgewijs financieringsproces van bedrijven, inclusief ongewogen steekproefaantallen

Bron: Panteia, 2016. De hoogte van de kolommen is in verhouding met de totale bedrijvenpopulatie. N geeft het ongewogen aantal bedrijven weer waar de tellingen op gebaseerd zijn.

De afgelopen 12 maanden heeft 31% van het totaal aantal bedrijven zich geïnteresseerd op financiering. 80% daarvan - dus 25% van het totaal aantal bedrijven - gaat vervolgens tot een aanvraag van financiering over. 79% van het aantal bedrijven dat een financieringsaanvraag doet - ofwel 20% van het totaal aantal bedrijven - is daarin volledig succesvol. 8% van de aanvragers krijgt een deel van het aangevraagde

bedrag (2 % van het totaal aantal bedrijven). Van 13% van de aanvragers - dus van 3% van het totaal aantal bedrijven - wordt de aanvraag geheel afgewezen. Verder verwacht 23% van de bedrijven de komende 12 maanden financiering nodig te hebben, dit is vergelijkbaar met het aantal bedrijven dat zich het afgelopen jaar op financiering georiënteerd heeft.

1.4 Interpretatie van de weergegeven resultaten

De Financieringsmonitor betreft een steekproef onder 1502 bedrijven met twee of meer werkzame personen in het particulier bedrijfsleven, dat wil zeggen alle bedrijven met uitzondering van de financiële instellingen. Uit het feit dat het gaat om bedrijven met ten minste 2 werkzame personen volgt dat ZZP-ers niet in beschouwing zijn genomen². Het betreft een telefonische enquête onder een disproportioneel getrokken steekproef van de Nederlandse bedrijvenpopulatie. Herweging van de resultaten zorgt er voor dat representatieve uitspraken gedaan kunnen worden. Om valide uitspraken naar grootteklasse te kunnen doen, bevat iedere grootteklasse in de steekproef ten minste 216 (in het grootbedrijf) respondenten³. Een aantal van 216 waarnemingen komt bij een betrouwbaarheidsniveau van 95% overeen met een foutenmarge van 7%. Bij een uitsplitsing van het totale bedrijfsleven in microbedrijven, kleine bedrijven, middenbedrijven en grote bedrijven bedraagt de 95% foutenmarge dus hooguit 7%. Voor meer gedetailleerde groepen - bijvoorbeeld bedrijven die zich op financiering georiënteerd hebben, die immers maar 31% van de totale populatie uitmaken - zijn de steekproefaantallen veel kleiner, en zijn de foutenmarges beduidend groter. In zulke gevallen worden uitkomsten voornamelijk kwalitatief geïdentificeerd.

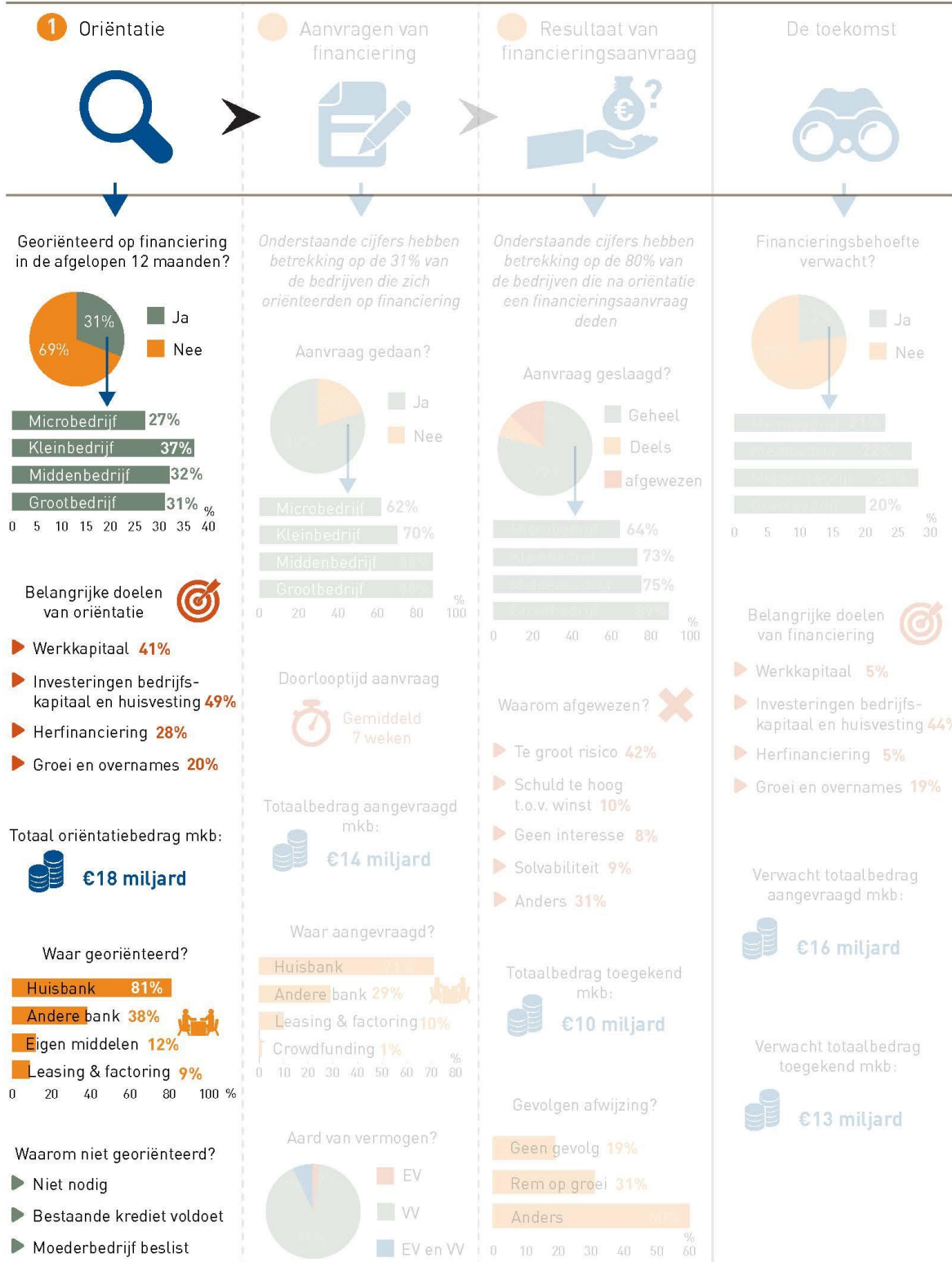
1.5 Leeswijzer

Deze rapportage is opgebouwd uit 5 hoofdstukken inclusief deze inleiding. Leidend principe bij de presentatie van de resultaten is de zoektocht van de ondernemer: van oriëntatie op financiering, via het daadwerkelijk aanvragen van financiering, tot het verkrijgen van financiering. In het volgende hoofdstuk wordt stil gestaan bij de oriëntatiefase van bedrijven. Dit wordt gevolgd door de beslissing om daadwerkelijk een aanvraag voor financiering te doen in hoofdstuk 3. Na het bespreken van deze fase, inclusief de motivaties die bedrijven gehad hebben om dit wel of niet te doen, worden de uitkomsten van de aanvragen besproken in hoofdstuk 4. Afsluitend wordt een blik op de toekomst geworpen door te kijken naar de verwachte toekomstige financieringsbehoefte.

Bijlage 1 geeft een verantwoording van het uitgevoerde onderzoek. In Bijlage 2 worden enkele algemene kenmerken van de onderzochte populatie - het particulier bedrijfsleven - belicht. In Bijlage 3 tot en met Bijlage 6 is de nadere onderbouwing van de in de hoofdtekst gegeven informatie te vinden met verdiepende tabellen. Bijlage 7 bevat de vragenlijst.

² ZZP-ers zijn buiten beschouwing gelaten omdat enerzijds hun aantal erg hoog is, en anderzijds hun financieringsbehoefte gering. Door hun grote aantal zou meenemen van ZZP-ers de overall resultaten kunnen vertekenen.

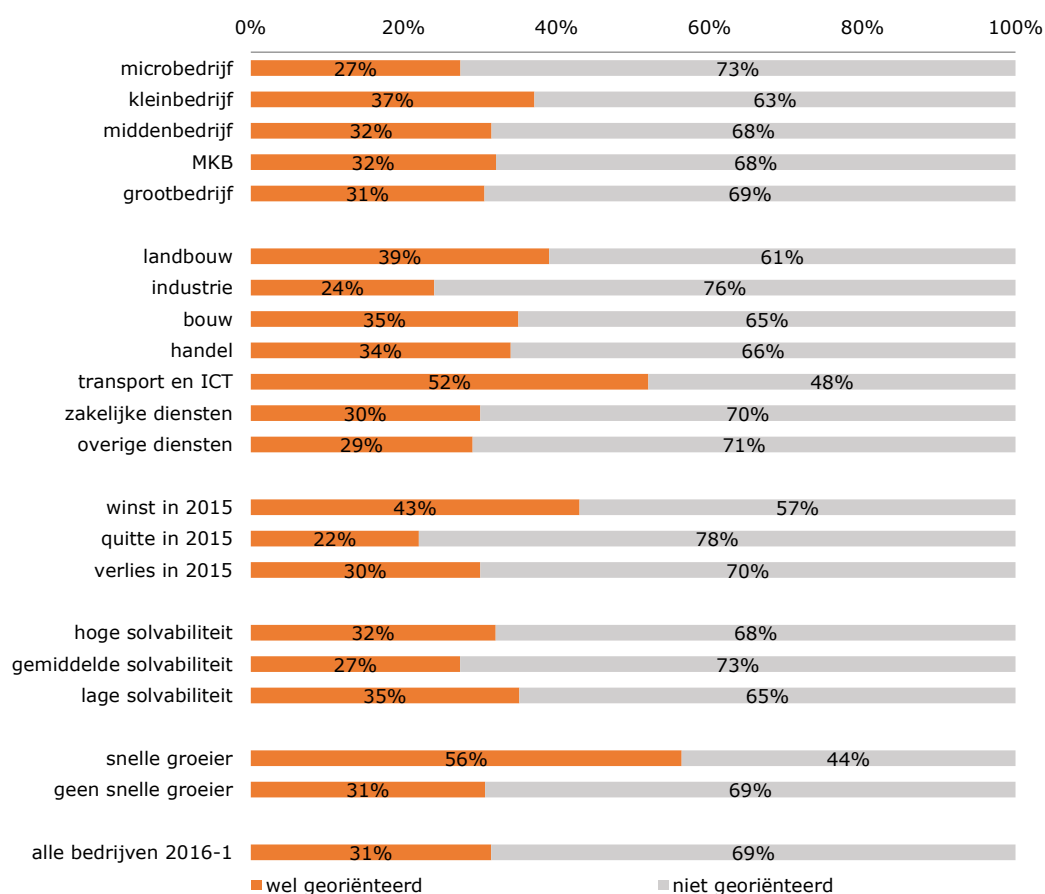
³ In microbedrijven (2 -9 werkzame personen) is de steekproef 678 groot; verder zijn er 310 kleine bedrijven (10 -49 werkzame personen), 298 middelgrote bedrijven (50 -249 werkzame personen) en 216 grote bedrijven (tenminste 250 werkzame personen) in de enquête.

2 Oriëntatie op financiering

In Figuur 2.1 is aangegeven welk deel van de bedrijven zich het afgelopen jaar heeft georiënteerd op het verkrijgen van financiering, dat wil zeggen dat bedrijven de mogelijkheid hebben onderzocht of verkrijgen van externe financiering, aanvullend op de beschikbare kredietruimte (voor welk doel dan ook) de positie van het bedrijf zou kunnen versterken. Daarbij is het bedrijfsleven langs verschillende lijnen onderverdeeld: naar bedrijfsgrootte en sector, maar ook naar winstgevendheid, solvabiliteit en groei. De figuur laat zien dat 31% van de bedrijven zich in 2015 heeft georiënteerd op het verkrijgen van financiering, op een totale populatie van ruim 326.000 bedrijven met ten minste twee werkzame personen (zie Bijlage 1) zijn dat ruim 100.000 bedrijven.

Figuur 2.1 Oriëntatie van bedrijven op financiering in 2015

Bron: Panteia, 2016; solvabiliteit op basis van REACH. De cijfers met een onderverdeling naar solvabiliteit zijn niet geheel vergelijkbaar met de overige gegevens omdat niet voor alle bedrijven solvabiliteitscijfers beschikbaar zijn. N= 1.502

Voor het totale MKB bedraagt het percentage bedrijven dat zich op financiering georiënteerd heeft 32%. Oriëntatie op het verkrijgen van financiering komt het meest voor in het kleinbedrijf (10 -49 werkzame personen); gezien de sectorstructuur van

het klein bedrijf is dit percentage hoger dan verwacht. De oriëntatie op financiering is het geringst onder microbedrijven (2 -9 werkzame personen). Deze uitkomst is minder dan op basis van de sectorstructuur van de microbedrijven te verklaren valt⁴. In het navolgende wordt een aantal aspecten van de oriëntatie op financiering nader gezien. Tabel 2.1 geeft enkele kerncijfers over de oriëntatie van bedrijven op financiering.

Welke bedrijven oriënteren zich op financiering?

Naar sector gezien, komt oriëntatie op financiering het meest voor onder transport- en ICT bedrijven. Deze bedrijven kennen dan ook een hoog investeringsniveau. Onder bedrijven in de industrie komt oriëntatie op financiering juist opvallend weinig voor, ondanks het hoge investeringsniveau in deze sector. Een verklaring is dat veel industriële bedrijven afhankelijk zijn van het moederbedrijf voor het nemen van investeringsbeslissingen. De oriëntatie op financiering in de overige sectoren wijkt niet significant van het gemiddelde af.

Bedrijven die in 2015 winstgevend waren, hebben zich veel vaker dan gemiddeld op het verkrijgen van financiering georiënteerd. Beter presterende bedrijven zullen eerder de stap naar uitbreiding willen wagen. Zoals verderop blijkt is een van de redenen van bedrijven om zich niet op het verkrijgen van financiering te oriënteren, de angst dat de financieringsaanvraag afgewezen wordt. Aannemelijk is dat een winstgevend bedrijf een kleinere kans loopt om de financieringsaanvraag afgewezen te krijgen (zie ook hoofdstuk 1).

Het beeld ten aanzien van de solvabiliteit van bedrijven is gemengd. Bedrijven met een gemiddelde solvabiliteit oriënteren zich het minst op het verkrijgen van financiering, bedrijven met een hoge of een lage solvabiliteit het meest. Voor bedrijven met een lage solvabiliteit zou een grotere behoefte aan werkkapitaal een rol kunnen spelen. Voor bedrijven met een hoger dan gemiddelde solvabiliteit is de meer dan gemiddelde oriëntatie op financiering het gevolg van sterkere expansiedrift. Daarnaast blijkt dat de solvabiliteit van bedrijven die zich op het verkrijgen van financiering georiënteerd hebben, gemiddeld 29% te zijn, tegen 34% van bedrijven die zich niet georiënteerd hebben (zie Bijlage 3); deze lagere solvabiliteit van 'oriënteerders' komt alleen in het MKB voor, niet in het grootbedrijf.

Onder snelle groeiers komt oriëntatie op het verkrijgen van financiering veelvuldig voor. Dit ligt voor de hand omdat zonder adequate financiering de groei in gevaar komt.

Met welk doel oriënteren bedrijven zich op financiering?

Meest genoemde redenen om zich op het verkrijgen van financiering te oriënteren zijn: het op peil houden van het werkkapitaal, het kunnen investeren in huisvesting, bedrijfsmiddelen en overige vaste activa, en herfinanciering van bestaande arrangementen.

In vergelijking met eerdere edities van de Financieringsmonitor wordt het mogelijk maken van investeren nu duidelijk vaker genoemd. Dit spoort met de toegenomen investeringsactiviteit in de economie en een ambitie tot autonome groei bij bedrijven. Ook herfinanciering wordt vaker genoemd dan in eerdere edities. Daarbij zou een rol kunnen spelen dat men verwacht tegen gunstiger voorwaarden te kunnen financieren,

⁴ Bouwnijverheid en handel bijvoorbeeld kennen een sterke vertegenwoordiging van microbedrijven. In deze bedrijfstakken heeft echter 35% respectievelijk 34% van de bedrijven zich op financiering georiënteerd, veel meer dan het percentage microbedrijven dat zich op financiering georiënteerd heeft. Ook binnen afzonderlijke bedrijfstakken blijft oriëntatie op financiering door microbedrijven in het algemeen achter bij het gemiddelde.

onder andere in het licht van lagere rentestanden. Dat verklaart waarom bedrijven met een lage solvabiliteit zich relatief vaak op financiering oriënteren.

Door wie laten bedrijven zich adviseren?

Het overgrote deel van de bedrijven die zich op het verkrijgen van financiering oriënteren, zoekt advies. De meest genoemde adviseurs zijn de huisbank en - vooral in het MKB - de bedrijfsadviseur, gewoonlijk de externe boekhouder. De reden is dat huisbank en bedrijfsadviseur het bedrijf goed kennen, en voor de ondernemer een soort vertrouwensrol spelen. Specifieke financiële adviseurs en brancheorganisatie worden weinig genoemd in de rol van adviseur tijdens de oriëntatie op financiering. Kamer van Koophandel en RVO worden nog minder genoemd als bron van advies, en vrijwel alleen door microbedrijven. In het algemeen vraagt het grootbedrijf het minst advies over financiering, omdat men in het grootbedrijf al voldoende financiële kennis in huis heeft.

De tevredenheid over het verkregen advies loopt weinig uiteen tussen de verschillende adviseurs.

Op welke financieringsvormen oriënteren bedrijven zich?

Het verreweg meest genoemde type financiering waarop bedrijven zich oriënteren is de lening, hetzij bij de huisbank, hetzij bij een andere bank. Uiteindelijk oriënteert 83% van de zich oriënterende bedrijven (MKB: 85%) zich op het verkrijgen van louter vreemd vermogen. Slechts 2% oriënteert zich op het verkrijgen van alleen eigen vermogen. Wel is het zo dat 15% van de bedrijven zich oriënteert op een combinatie van eigen en vreemd vermogen. Ten opzichte van eerdere edities van de Financieringsmonitor is de oriëntatie op vreemd vermogen toegenomen; dit houdt verband met gunstiger wordende voorwaarden voor vreemd vermogen (herfinanciering), met een breder palet van mogelijke financieringsvormen (bijvoorbeeld leasing en factoring, crowdfunding), en het streven naar eigen autonomie (weinig 'pottenkijkers'). Leasing en factoring wordt door 7% van de bedrijven (MKB: 4%) van de bedrijven genoemd. Alternatieve financieringsbronnen zijn bijvoorbeeld participatiemaatschappijen, crowdfunding platforms, kredietunies en business angels of andere informele investeerders. Voor microbedrijven is crowdfunding een opkomend fenomeen⁵.

Op hoeveel financiering oriënteren bedrijven zich?

Het gemiddelde bedrag waarop een MKB-bedrijf zich oriënteert, bedraagt € 400.000; dit varieert tussen € 100.000 in microbedrijven, € 300.000 in kleine bedrijven, en € 2 miljoen in het middenbedrijf⁶. In totaal oriënteert het MKB zich op financiering voor een bedrag van € 18 miljard: € 7 miljard in microbedrijven, en ruim € 5 miljard in midden- en grootbedrijf afzonderlijk.

Waarom bedrijven zich niet op het verkrijgen van financiering oriënteren

De voornaamste reden die bedrijven noemen om zich niet op het verkrijgen van financiering te oriënteren is dat men het niet nodig acht omdat men voldoende liquide middelen - en daarmee werkkapitaal, immers een belangrijk doel van financiering - beschikbaar heeft. Deze reden wordt genoemd door 80% van de bedrijven die zich niet georiënteerd hebben, en dit percentage is stabiel in vergelijking met eerdere edities van de Financieringsmonitor. Vooral microbedrijven (2 -9 werkzame personen)

⁵ In tegenstelling tot eerder edities van de Financieringsmonitor is het beter benutten van bestaande kredietlijnen hier buiten beschouwing gelaten, dit is immers geld waarover het bedrijf al beschikt.

⁶ De variatie in de opgegeven bedragen is groot. Daarom is hier de mediaan als indicator van de centrale tendentie gekozen omdat deze minder gevoelig is voor uitbijters. Verder is de analyse beperkt tot het MKB, omdat in het grootbedrijf teveel uitbijters voorkomen om een verantwoorde statistische analyse mogelijk te maken.

noemen deze reden, veelal omdat ze niet allemaal investeringsplannen hebben⁷. Verder wordt genoemd dat de bestaande kredietlijnen voldoen. Ook noemen grote bedrijven wel als reden dat het moederbedrijf uiteindelijk beslist.

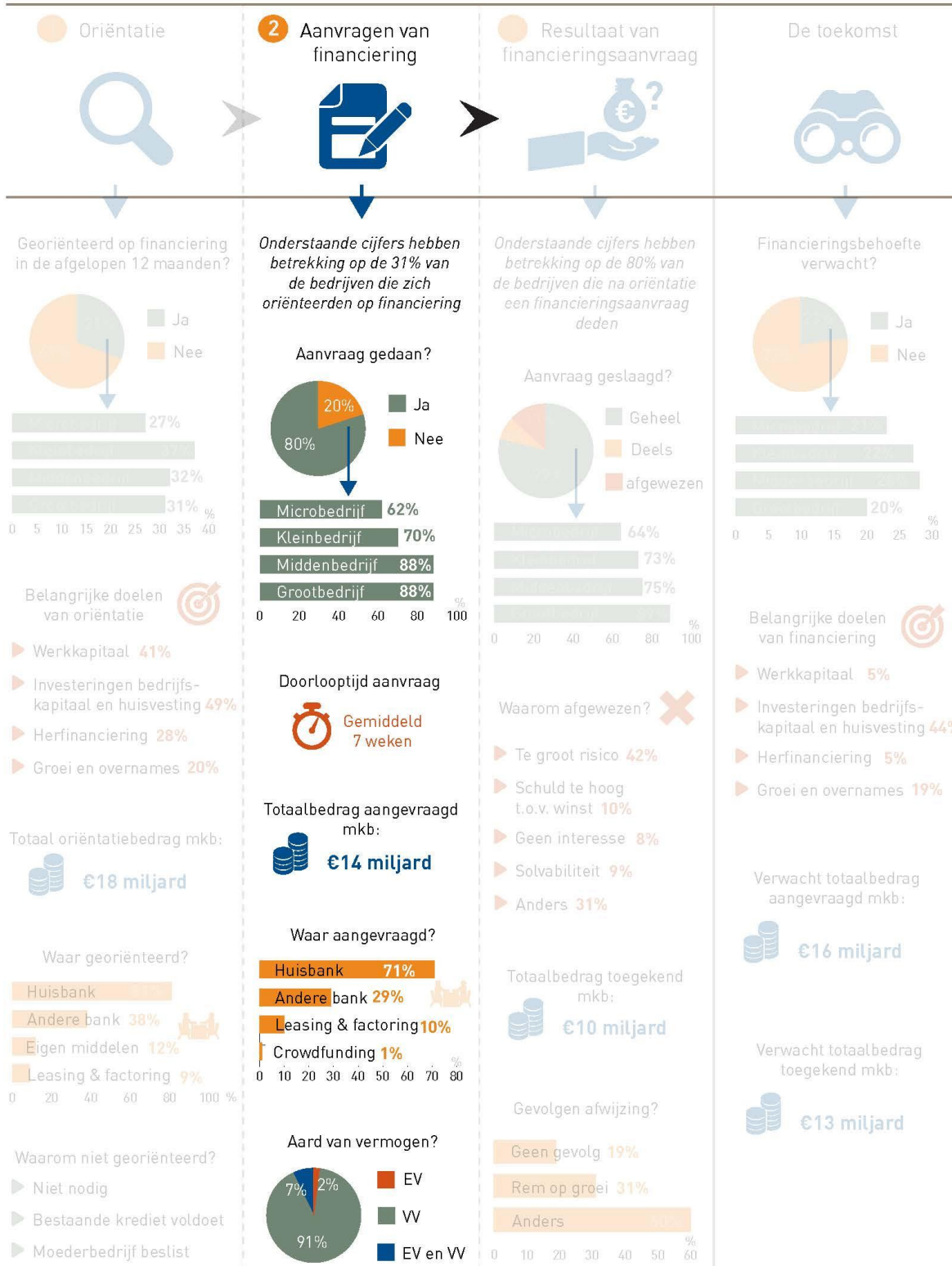
Tabel 2.1 Kerngegevens oriëntatie op financiering

	grootteklassen					
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB totaal	groot- bedrijf	totaal 2016-1
% Bedrijven dat zich heeft georiënteerd op financiering	27%	37%	32%	32%	31%	31%
Van bedrijven die zich wel hebben georiënteerd:						
voor welke <u>doelen</u> vond oriëntatie plaats?						
investerings in bedrijfskapitaal & huisvesting	61%	47%	56%	54%	43%	49%
werkkapitaal	43%	42%	42%	42%	38%	41%
groei en overnames	38%	36%	27%	33%	20%	28%
herfinanciering	12%	13%	22%	16%	37%	24%
<u>Waar</u> hebben deze bedrijven zich georiënteerd op financiering?						
huisbank	76%	81%	80%	79%	84%	81%
andere bank	24%	41%	29%	32%	45%	38%
eigen middelen	8%	16%	12%	13%	12%	12%
leasing & factoring maatschappijen	3%	11%	15%	10%	9%	9%
Alternatieve bronnen	17%	12%	5%	11%	2%	7%
w.v. crowdfunding	11%	4%	2%	5%	0%	3%
Wat was de <u>aard</u> van financiering waarop georiënteerd is?						
eigen vermogen	1%	3%	3%	2%	2%	2%
vreemd vermogen	86%	81%	88%	85%	81%	83%
Beiden	13%	16%	9%	13%	17%	15%
Welke <u>vorm</u> van financiering hebben ze zich op georiënteerd?						
Lening	75%	70%	55%	66%	78%	71%
rekening courant	24%	39%	38%	35%	42%	38%
leasing & factoring	9%	17%	34%	21%	35%	27%
beter benutten van de kredietruimte	17%	22%	25%	22%	21%	21%
Cash	10%	13%	7%	10%	17%	13%
achtergestelde lening	7%	7%	9%	7%	13%	10%
Totaalbedrag van oriëntatie voor het MKB (x € 1 miljard) *	7,5	5,0	5,5	18,0	-	18,0
Van bedrijven die zich niet hebben georiënteerd:						
Waarom hebben ze zich niet georiënteerd?						
niet nodig	87%	88%	78%	84%	75%	80%
moederbedrijf beslist hierover	0%	7%	14%	7%	20%	13%
Bestaand krediet voldoet	5%	3%	7%	5%	4%	5%
verwacht het niet te kunnen krijgen	3%	0%	1%	1%	0%	1%

Bron: Panteia, 2016. De weergegeven cijfers gaan over de afgelopen 12 maanden. N=1.502 voor totaal; N=452 voor oriënterende bedrijven; N=1.050 voor bedrijven zonder oriëntatie. Zie bijlage 2 voor verdere details.

* Door de grote spreiding van gezochte bedragen binnen het grootbedrijf wordt hier geen schatting van het totaalbedrag gegeven. Geschatte totaalbedragen zijn afgerond op halve miljarden.

⁷ Uit ERBO cijfers blijkt dat circa 50% van de microbedrijven investeringsplannen heeft. Dit percentage bedraagt 75% in het kleinbedrijf, 90% in het middenbedrijf, en 95% in het grootbedrijf.

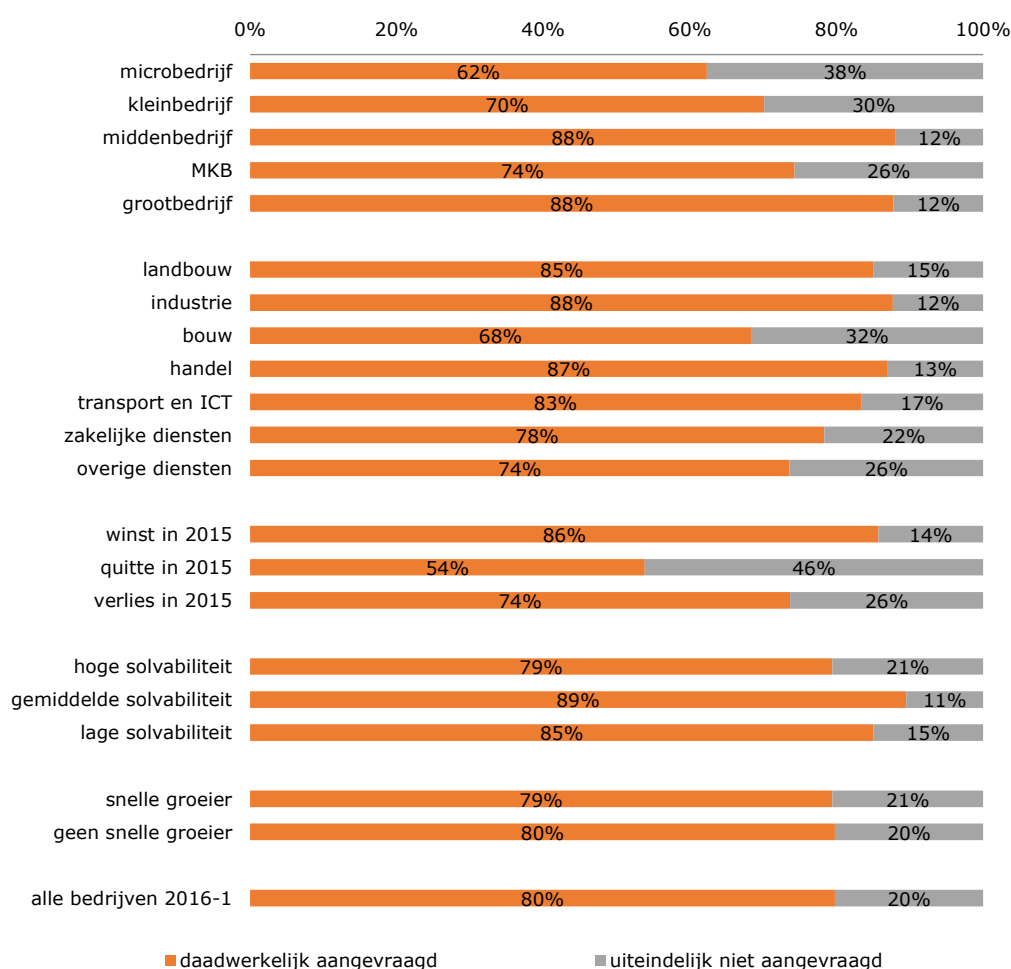

3 De financieringsaanvraag

Na de oriëntatiefase volgt (mogelijk) de definitieve financieringsaanvraag. Figuur 3.1 laat zien welk deel van de bedrijven die zich op het verkrijgen van financiering georiënteerd hebben, ook daadwerkelijk een aanvraag tot financiering heeft gedaan. Tabel 3.1 geeft enkele kerncijfers over de feitelijke financieringsaanvraag, voor externe financiering buiten de bestaande kredietruimte.

Uiteindelijk gaat 80% van de bedrijven die zich op het verkrijgen van financiering georiënteerd hebben, daadwerkelijk tot een aanvraag van financiering over. Daadwerkelijk overgaan tot het doen van een financieringsaanvraag gebeurt bovengemiddeld vaak in het midden- en grootbedrijf, terwijl vooral microbedrijven die zich wel georiënteerd hebben op het verkrijgen van financiering, uiteindelijk niet tot het daadwerkelijk aanvragen van financiering overgaan. In het MKB gaat 74% van de bedrijven die zich op het verkrijgen van financiering georiënteerd hebben, daadwerkelijk over tot een aanvraag, dat is 24% van het totale aantal MKB-bedrijven.

Figuur 3.1 Bedrijven die zich op het verkrijgen van financiering georiënteerd hebben en daadwerkelijk een financieringsaanvraag doen (% van het aantal bedrijven dat zich georiënteerd heeft).

Bron: Panteia, 2016; solvabiliteit op basis van REACH; De cijfers met een onderverdeling naar solvabiliteit zijn niet geheel vergelijkbaar met de overige gegevens. N=452

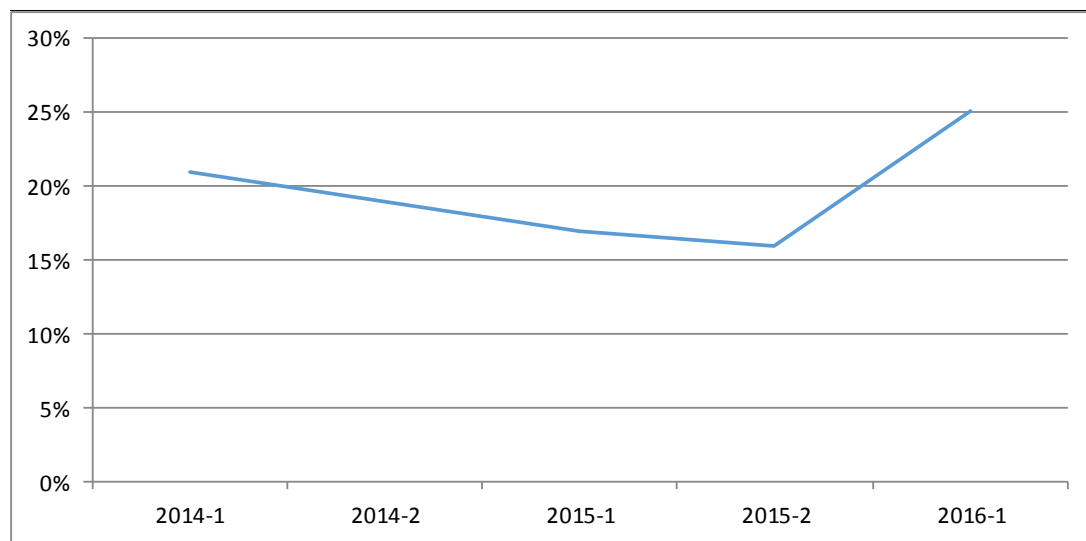

In 91% van de aanvragen gaat het om een aanvraag van louter vreemd vermogen. In een aantal gevallen wordt een combinatie van eigen en vreemd vermogen aangevraagd, terwijl enkel eigen vermogen aanvragen weinig voorkomt. Dit correspondeert met de resultaten uit de oriëntatiefase.

Trends

Figuur 3.2 geeft aan dat een toenemend aantal bedrijven financiering aanvraagt. Gecombineerd met het feit dat bedrijven nu meer dan vroeger financiering zoeken voor het doen van investeringen in vaste activa, zou dit kunnen samenhangen met toegenomen vertrouwen in de toekomst en daarmee samenhangend het gestegen investeringsniveau⁸.

Figuur 3.2 Aandeel bedrijven dat financiering aangevraagd heeft in de totale bedrijvenpopulatie*

Bron: Panteia, 2016

* In eerdere edities van de Financieringsmonitor is bedrijven gevraagd of zij financiering hebben gezocht buiten betere benutting van bestaande kredietruimte. In deze editie is dit opgesplitst in oriëntatie (incl. betere benutting van de kredietruimte) en het daadwerkelijk doen van een aanvraag. Bijgevolg is de uitkomst voor 2016-1 niet geheel vergelijkbaar met die voor 2015-2 en eerder. Omdat voor een betere benutting van bestaande kredietruimte geen aanvraag hoeft te worden gedaan mag worden aangenomen dat het verschil in definitie geen significante invloed op de uitkomsten heeft

Welke bedrijven doen daadwerkelijk een financieringsaanvraag?

De mate waarin bedrijven die zich georiënteerd hebben op financiering daadwerkelijk overgaan tot een aanvraag, varieert tussen 68% in de bouwnijverheid, en 88% in de industrie. Behalve in de bouwnijverheid, gaan ook in de overige diensten relatief weinig bedrijven die zich op financiering georiënteerd hebben, daadwerkelijk over tot een aanvraag.

Van de bedrijven die in 2015 winst maakten en zich op financiering georiënteerd hebben, gaan er relatief veel - 86% - daadwerkelijk over tot aanvraag. Andere bedrijven die zich georiënteerd hebben maar geen winst maakten, gaan minder dan gemiddeld over tot financieringsaanvraag. Angst de aanvraag niet ingewilligd te krijgen kan hier een rol bij spelen.

In het vorige hoofdstuk bleek dat bedrijven met een hoge solvabiliteit zich betrekkelijk vaak oriënteerden op het verkrijgen van financiering. Zulke bedrijven zijn echter

⁸ CBS, Conjunctuurenquête Nederland (COEN).

terughoudend met het daadwerkelijk aanvragen van financiering. Men geeft dan aan uiteindelijk de financiering niet nodig te hebben of investeringen uiteindelijk uit eigen middelen te kunnen financieren.

Snelle groeiers gaan niet vaker dan andere bedrijven over tot aanvragen van financiering na zich daarop georiënteerd te hebben dan andere bedrijven. Opvallend is dat bedrijven die zich zowel op eigen als op vreemd vermogen georiënteerd hebben, vaker tot een daadwerkelijke aanvraag overgaan dan bedrijven die zich alleen op eigen of vreemd vermogen oriënteerden. Deze bedrijven hebben zich dus al breed georiënteerd, hebben daardoor meer tijd gestoken in de oriëntatiefase, en hebben door een betere voorbereiding meer kans op slagen.

Bij wie vragen bedrijven financiering aan?

Het vaakst wordt financiering aangevraagd bij een bank, meestal de huisbank, maar ook een andere bank wordt wel genoemd (vooral door het grootbedrijf). Leasing en factoring is ook een belangrijke bron, evenals - voor microbedrijven - crowdfunding. Crowdfunding als bron voor microbedrijven is in opkomst. Voor eigen vermogen zijn het eigen bedrijf c.q. het moederbedrijf en bestaande aandeelhouders de voornaamste bron.

Hoe snel wordt de aanvraag afgehandeld?

De gemiddelde doorlooptijd van een financieringsaanvraag bedraagt zeven weken, ongeveer even lang als bij eerdere edities van de Financieringsmonitor. Voor microbedrijven duurt de afhandeling relatief kort, namelijk 5 weken. De duur van de afhandeling varieert echter sterk, zo wordt in 12% van de gevallen gerapporteerd dat de afhandeling meer dan vier maanden duurde. De gemiddelde doorlooptijd werkelijke van een financieringsaanvraag is langer dan wat bedrijven door de bank genomen aanvaardbaar achten.

Hoeveel financiering vragen bedrijven aan?

In hoofdstuk 2 werd aangegeven dat de oriëntatie op financiering betrekking had op een totaalbedrag van € 18 miljard voor het MKB. De daadwerkelijke financieringsaanvraag van het MKB betreft een kleiner bedrag, namelijk € 14 miljard, dus ongeveer driekwart van het bedrag waarop men zich oriënteerde. Het verschil tussen daadwerkelijke aanvraag en het bedrag waarop men zich oriënteerde is het groots in microbedrijven: waar men zich oriënteerde op € 7,5 miljard, worden aanvragen gedaan voor ongeveer € 4,5 miljard (62%). In het kleinbedrijf wordt 80% van het georiënteerde bedrag omgezet in een daadwerkelijke aanvraag, in het middenbedrijf 96%. Deze bedragen liggen in lijn met eerdere edities van de Financieringsmonitor.

Waarom deden bedrijven uiteindelijk geen financieringsaanvraag?

De redenen om uiteindelijk geen financieringsaanvraag te doen, ondanks dat bedrijven zich georiënteerd hebben op het verkrijgen van financiering, zijn divers. Het meest genoemd wordt dat men (uiteindelijk) de financiering niet nodig heeft. Veel voorkomende antwoorden op de vaag waarom men uiteindelijk geen aanvraag heeft gedaan, is ook de verwachting dat de aanvraag afgewezen wordt, en dat de aanvraag te veel werk is.

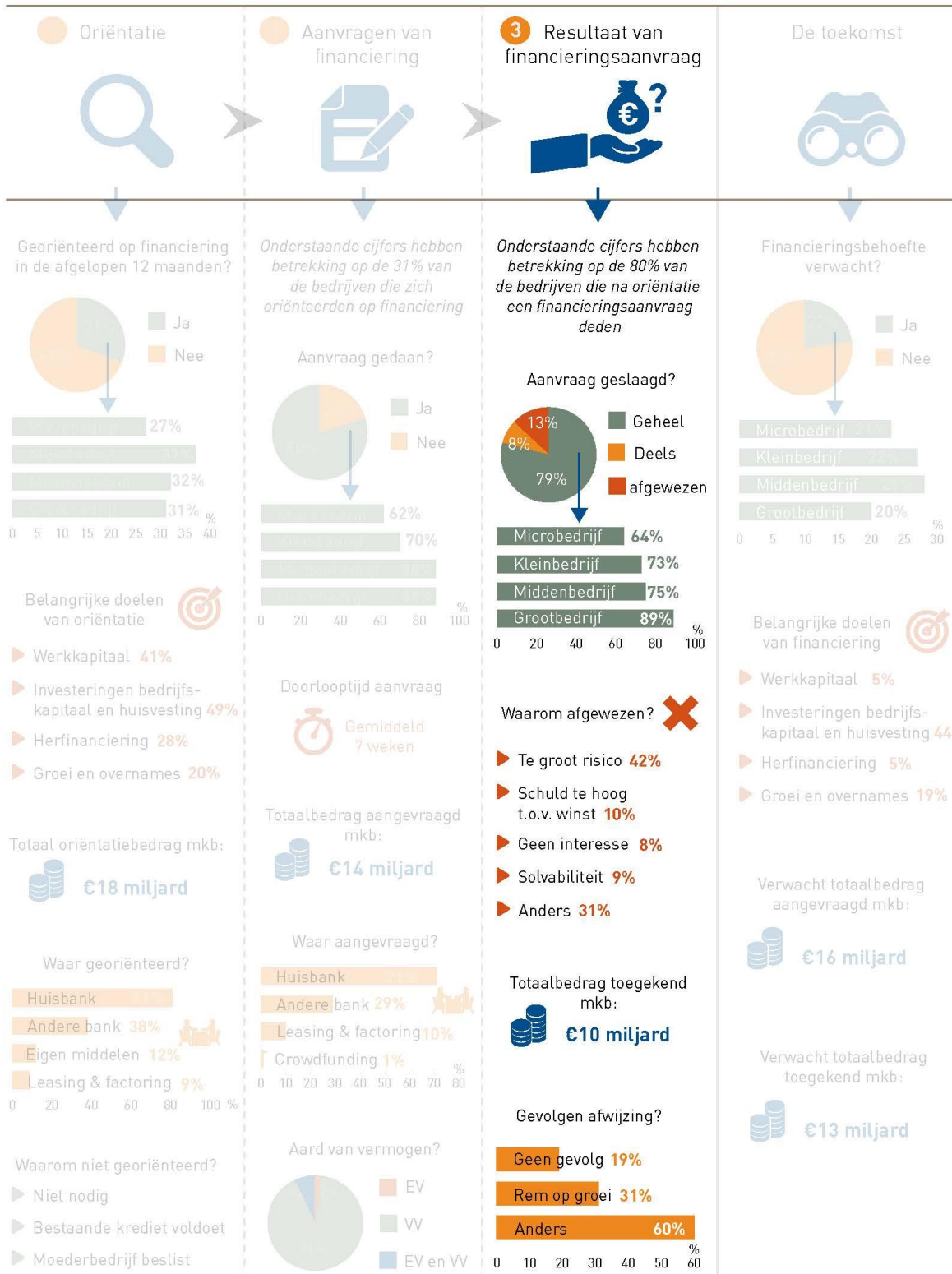

Tabel 3.1 Kerngegevens aanvraag van financiering

	grootteklassen					totaal 2016-1	totaal 2015-2	totaal 2015-1	totaal 2014-1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB totaal	groot- bedrijf				
% Bedrijven dat een aanvraag heeft ingediend*	17%	26%	28%	24%	27%	25%	16%	17%	14%
Voor bedrijven die <u>wel</u> een aanvraag hebben gedaan:									
wat was de gemiddelde doorlooptijd in weken?	5	8	7	7	8	7	7	7	7
Wat was de <u>aard</u> van de aanvraag van financiering?									
eigen vermogen	4%	0%	3%	2%	3%	3%	10%	8%	9%
vreemd vermogen	92%	89%	91%	91%	90%	91%	64%	61%	67%
beiden	3%	10%	6%	7%	7%	7%	25%	31%	24%
<u>Waar</u> is de aanvraag ingediend voor vreemd vermogen?									
huisbank	76%	70%	66%	70%	73%	71%	55%	44%	74%
andere bank	12%	25%	23%	21%	38%	29%	10%	29%	14%
leasing & factoring maatschappijen	6%	8%	11%	9%	12%	10%	4%	3%	3%
familie & vrienden	7%	5%	2%	4%	0%	2%	9%	3%	3%
crowdfunding	5%	0%	1%	2%	0%	1%	-	-	-
anders	5%	0%	1%	2%	0%	1%	28%	23%	16%
Totaalbedrag waarvoor het MKB aanvragen heeft ingediend (x € 1 miljard)	4,5	4,0	5,0	14,0	-	14,0	15,5	15,0	12,5
Van bedrijven die geen aanvraag indienden:	niet nodig	vermogens-specifieke redenen		verwacht niet te krijgen		te veel werk	te duur	anders	
Waarom hebben ze geen aanvraag gedaan?	33%	24%		14%		14%	6%	9%	

Bron: Panteia, 2016. N=353 voor bedrijven die een aanvraag hebben ingediend. Zie bijlage 4 voor verdere details.

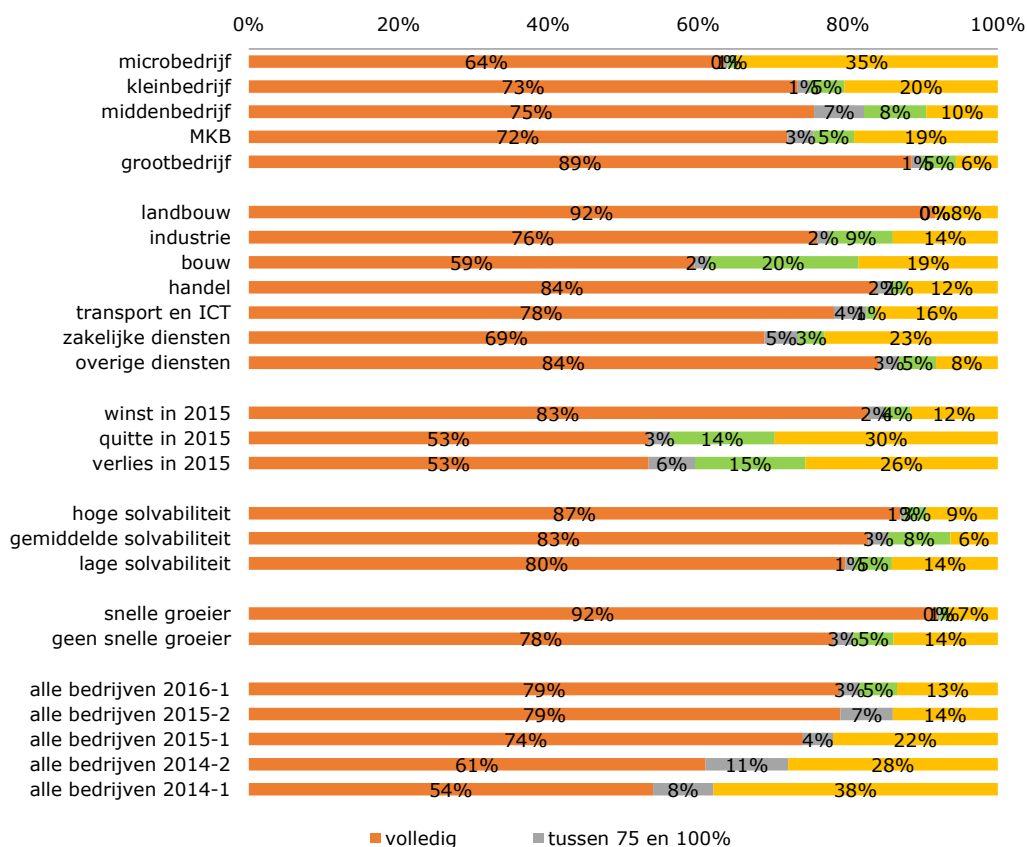
* In vorige edities is gevraagd aan bedrijven of zij gezocht hebben naar financiering en is dit niet gescheiden in oriëntatie en aanvraag. Hier is daarom het aantal bedrijven dat een financieringsaanvraag heeft gedaan als percentage van het totaal aantal bedrijven met tenminste 2 werkzame personen vermeld. Uit Figuur 2.1 blijkt dat 31% van de bedrijven zich in op financiering heeft georiënteerd, uit Figuur 3.1 blijkt dat 80% daarvan daadwerkelijk een aanvraag heeft ingediend, dit correspondeert met de in deze tabel vermelde 25% van het totaal aantal bedrijven dat een financieringsaanvraag heeft gedaan. Zie ook noot bij Figuur 3.2.

4 Resultaat van de financieringsaanvraag

Nadat een bedrijf daadwerkelijk een financieringsaanvraag heeft gedaan, is het aan de potentiële financier om de aanvraag in te willigen. Figuur 4.1 laat zien in hoeverre de financieringsaanvragen succesvol geweest zijn. Het blijkt dat 79% van de bedrijven zijn aanvraag volledig gehonoreerd krijgt, 8% gedeeltelijk, en dat 13% zijn aanvraag afgewezen ziet. Grotere bedrijven krijgen eerder het volledige bedrag toegekend dan kleinere bedrijven. Zo krijgt van de microbedrijven die een financieringsaanvraag hebben gedaan, 64% het volledige bedrag toegekend, tegen bijna 90% van het grootbedrijf. Het percentage afwijzingen is het grootst onder microbedrijven. Vergeleken met de Financieringsmonitor 2015-2 is er weinig verschil in de afwijzingspercentages, ten opzichte van eerdere edities van de Financieringsmonitor is sprake van een duidelijke verbetering.

Figuur 4.1 Verdeling van resultaten van de financieringsaanvraag (in % van het aantal bedrijven dat financiering heeft aangevraagd).

Bron: Panteia, 2016. N=353

Opmerking: voor eerdere edities zijn de categorieën 'tussen 75 en 100%' en 'minder dan 75%' samengevoegd

Bij welke bedrijven was de financieringsaanvraag het meest succesvol?

In de landbouw komen afwijzingen van financieringsaanvragen zelden voor. In de zakelijke dienstverlening en vooral de bouwnijverheid worden financieringsaanvragen relatief weinig volledig toegekend, en komen afwijzingen en/of zeer gedeeltelijke

toekenningen veelvuldig voor. Opvallend is dat in de bouwnijverheid relatief weinig bedrijven zich oriënteren op financiering, relatief weinig bedrijven die zich op financiering georiënteerd hebben vervolgens een financieringsaanvraag doen, die vervolgens ook nog weinig succesvol is.

De financieringsaanvragen van bedrijven die het afgelopen jaar winstgevend waren, zijn relatief succesvol. Dat geldt ook voor bedrijven die meer dan gemiddeld solvabel zijn. Waarschijnlijk hebben financiers relatief veel vertrouwen in deze bedrijven. Van snelle groeiers is de financieringsaanvraag vaker succesvol dan van andere bedrijven. Ook dit zou te maken kunnen hebben met het vertrouwen van financiers, aangezien snelle groeiers een goed track record kunnen laten zien (meer dan 20% groei per jaar gedurende de afgelopen drie jaar).

Hoeveel financiering werd verkregen?

Het afgelopen jaar werd door het MKB voor een totaalbedrag van € 15,4 miljard aan financiering aangevraagd. Daarvan werd 72%, ofwel € 11,7 miljard, toegewezen. Voor klein- en middenbedrijf liggen deze succespercentages (iets) boven het gemiddelde. Voor het microbedrijf was het succespercentage 57%: van een totaalbedrag aan aanvragen van € 4,6 miljard werd € 2,6 miljard toegekend.

Ten opzichte van eerdere jaren is het toegekende bedrag min of meer stabiel.

Tegen welke voorwaarden is financiering verkregen?

Financiering wordt verkregen onder bepaalde condities: rente en andere kosten, en overige voorwaarden zoals ten aanzien van solvabiliteit en onderpand.

Bijna de helft van de bedrijven geeft aan dat van de kredietvoorzieningen de te betalen rente veranderd is, het merendeel daarvan heeft met een lagere rente te maken. Daarmee wordt de trend uit eerdere edities van de Financieringsmonitor doorgetrokken. In het algemeen betalen MKB-bedrijven een hogere rente dan het grootbedrijf. Waarschijnlijk is financiering van kleinere bedrijven risicovoller dan van grotere, zodat er een hogere risico-opslag wordt berekend, en zijn de kosten van de financieringsaanvraag zelf relatief hoog ten opzichte van het financieringsbedrag. De overige financieringskosten, zoals afsluitkosten, zijn verhoogd, en dit wordt vaker aangegeven dan een jaar geleden. Verder geven meer bedrijven aan dat overige voorwaarden waaronder financiering wordt verstrekt zijn aangescherpt dan dat ze zijn gematigd. Echter, het saldo tussen bedrijven dat aangescherpte overige voorwaarden ervaart en bedrijven dat juist gematigde overige voorwaarden ervaart is al enkele jaren stabiel.

Wat was de reden voor afwijzing?

De meest genoemde reden voor afwijzing van een financieringsaanvraag is dat de financier het risico te hoog vond. Daarnaast wordt een te lage solvabiliteit en een te hoge schuld ten opzichte van de winstgevendheid genoemd als reden voor afwijzing; ook hier zal een te hoog door de financier gepercipieerd risico een rol spelen.

Wat zijn de gevolgen van afwijzing?

Meer dan de helft van de bedrijven waarvan de financiering is afgewezen, geeft aan dat dit geen gevolgen voor de bedrijfsvoering heeft gehad. Vergelijken bij cijfers uit 2015 over de gevolgen van het niet verkrijgen van financiering is er een stijging geweest in het percentage bedrijven dat "geen gevolgen" ervaart. Daarnaast wordt 'rem op de groei' van een bedrijf wel genoemd als gevolg van een afgewezen financieringsaanvraag, maar dit gevolg komt minder vaak voor in 2016 dan in 2015. 35% van het aantal bedrijven dat zijn aanvraag afwezen ziet, geeft aan nog op andere wijze financiering te hebben gezocht (microbedrijven: 55%). Hier is sprake van een

trendmatige afname: bij de Financieringsmonitor 2015-2 was het percentage doorzoekers nog 47%, bij editie 2015-1 zocht meer dan de helft nog door.

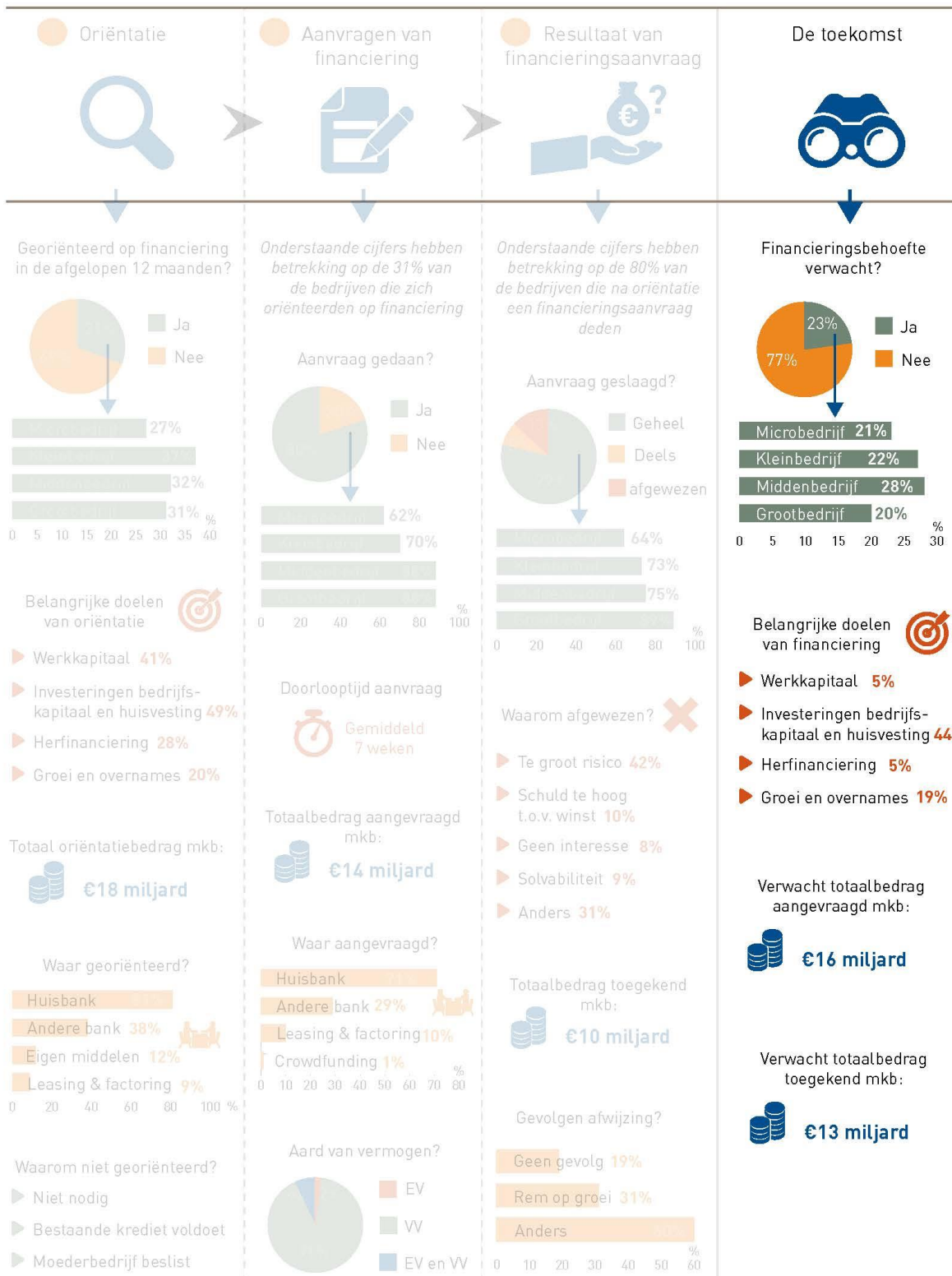
Tabel 4.1 Kerngegevens resultaat van de financieringsaanvraag (als percentage van bedrijven dat financiering heeft aangevraagd)

	grootteklassen					groot- bedrijf	totaal 2016- 1	totaal 2015- 2	totaal 2015- 1	totaal 2014- 1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB totaal						
Is de financieringsaanvraag uiteindelijk geslaagd?*										
Ja, voor het volledige bedrag	64%	73%	74%	71%	90%	79%	79%	74%	54%	
Ja, deels	1%	5%	15%	8%	6%	8%	7%	4%	8%	
Nee, afgewezen	38%	22%	10%	21%	3%	13%	14%	22%	38%	
Voor bedrijven die geslaagd zijn:										
de gemiddelde vaste rente	4,9%	2,9%	2,9%	3,3%	2,4%	2,9%	3,0%	2,9%	3,6%	
de gemiddelde variabele rente	1,1%	4,5%	4,0%	3,5%	0,7%	2,2%	2,1%	2,1%	2,6%	
% bedrijven waar een onderpand werd gevraagd.	17%	31%	33%	29%	44%	36%	36%	28%	32%	
Zo ja, welk onderpand?	bedrijfspannend	17%	30%	36%	32%	28%	29%	15%	11%	17%
machines/inventaris	3%	13%	12%	12%	40%	28%	10%	22%	13%	
debiteuren en voorraden	23%	19%	32%	26%	17%	21%	35%	19%	17%	
privé woning	7%	9%	2%	5%	0%	2%	3%	11%	2%	
anders	50%	29%	18%	25%	15%	20%	37%	38%	51%	
Totaalbedrag aan MKB verstrekte financiering (x € 1 miljard)	2,5	3	4,5	10	-	10	12,0	11,5	10	
% van gevraagde bedragen	57%	74%	85%	72%	-	72%	79%	76%	81%	
Van bedrijven die zijn afgewezen:										
meest genoemde oorzaak van afwijzing of niet aantrekken:	risico voor kredietverstrekker					42%	30%	73%	60%	
	onvoldoende interesse bij financier					8%	16%	7%	14%	
	te lage solvabiliteit					9%	19%	7%	14%	
	onvoldoende onderpand					5%	13%	7%	2%	
meest genoemde gevolgen voor afgewezen bedrijven:	rem op de groei					31%	61%	41%	44%	
	w.v. niet kunnen investeren					16%	29%	17%	22%	
	bedrijfsbeëindiging					1%	16%	0%	3%	
	geen gevolgen					19%	22%	39%	-	

Bron: Panteia, 2016. N=353 voor totaal; N=244 voor geslaagd in aanvraag; N=99 voor afgewezen aanvragen.

* percentages hebben betrekking op ingediende aanvragen voor vreemd vermogen. Zie Bijlage 5 voor indicatieve cijfers met betrekking tot eigen vermogen.

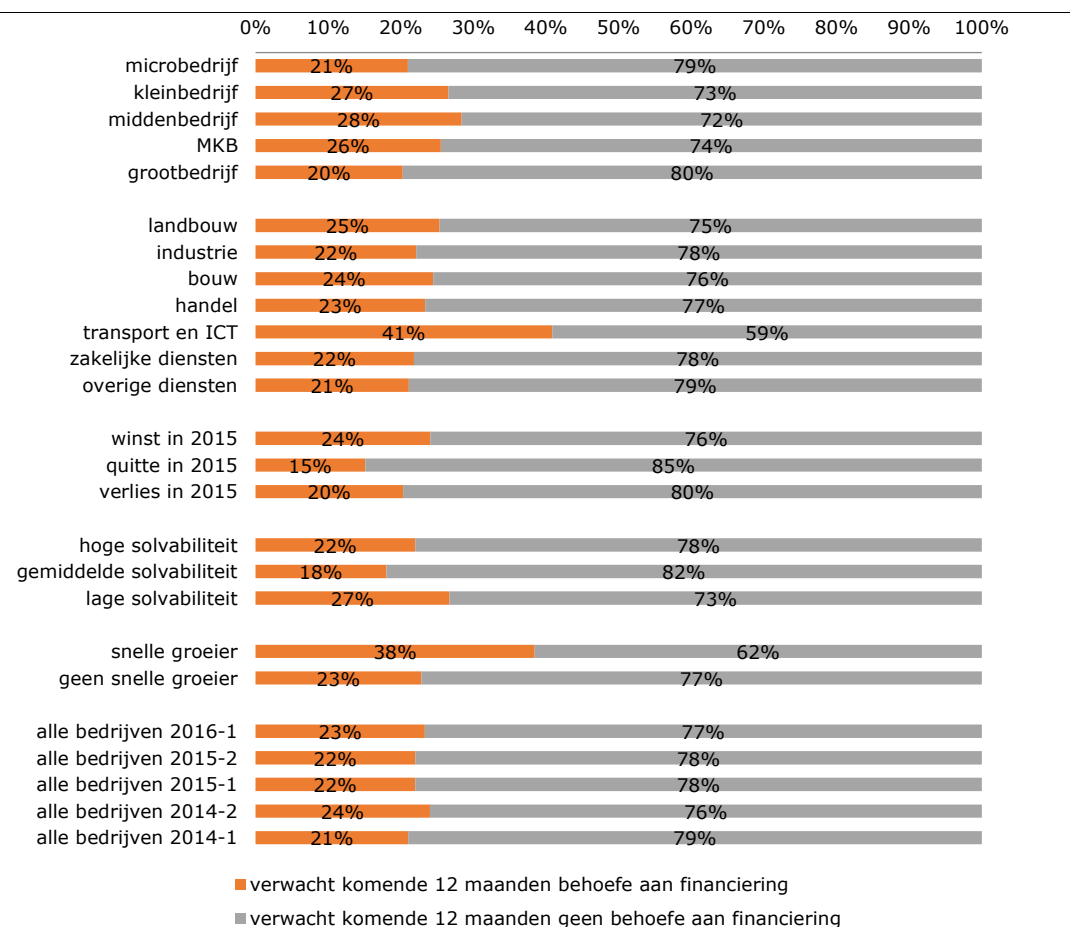

5 De toekomst

Naast informatie over het financieringsproces gedurende het afgelopen jaar, zoals beschreven in de voorgaande hoofdstukken, is bedrijven ook gevraagd naar hun toekomstverwachtingen ten aanzien van financiering. In Figuur 5.1 wordt aangegeven hoeveel bedrijven verwachten de komende twaalf maanden aan financieringsbehoefte te hebben⁹. Tabel 5.1 geeft enkele kerncijfers ten aanzien van de toekomstverwachtingen van bedrijven.

Figuur 5.1 Bedrijven die verwachten de komende twaalf maanden financieringsbehoefte te hebben (in % van het aantal bedrijven in het particulier bedrijfsleven)

Bron: Panteia, 2016; solvabiliteit op basis van REACH; De cijfers met een onderverdeling naar solvabiliteit zijn niet geheel vergelijkbaar met de overige gegevens. N=1.502

Het blijkt dat 23% van de bedrijven verwacht het komende jaar behoefte aan extra een financiering te hebben. Dat is vergelijkbaar met het percentage bedrijven dat het afgelopen jaar een financieringsaanvraag heeft gedaan. In de Financieringsmonitor 2015-1 gaf 22% aan het komende jaar financiering een financieringsbehoefte te hebben. De gerealiseerde financieringsvraag en de verwachte vraag zijn dus ruwweg aan elkaar gelijk, een resultaat dat ook bij eerdere edities van de Financieringsmonitor werd gevonden.

⁹ De letterlijke vraag is 'Verwacht u in de komende 12 maanden behoefte te zullen hebben aan extra financiering'. Dit is een wat ruimer begrip dan zich oriënteren op financiering.

Welke bedrijven verwachten in de toekomst financiering nodig te hebben?

Microbedrijven en grote bedrijven verwachten het minst komend jaar een financieringsbehoefte te hebben. Voor wat betreft de microbedrijven spoort dat met de betrekkelijk geringe oriëntatie op financiering gedurende het afgelopen jaar. De verklaring is hetzelfde: microbedrijven investeren lang niet ieder jaar¹⁰.

De toekomstige verwachte financieringsbehoefte is opvallend hoog in de transport en ICT sector; ook dit spoort met de mate van oriëntatie op financiering gedurende het afgelopen jaar (zie hoofdstuk 2). Voor een belangrijk deel zal dit samenhangen met de technologische aard van de (ICT-)sector.

De verwachte financieringsbehoefte is het grootst in winstgevend en verliesgevende bedrijven, en in bedrijven met een bovengemiddelde solvabiliteit en bedrijven met een minder dan gemiddelde solvabiliteit. Dit komt overeen met het patroon van de oriëntatie gedurende het afgelopen jaar. Daarbij moet wel bedacht worden dat de doelen verschillend zijn: bij winstgevende bedrijven en bedrijven met een meer dan gemiddelde solvabiliteit is de financieringsbehoefte meer op investeringen en uitbreidingen gericht, terwijl het in de verliesgevende bedrijven en bedrijven met een minder dan gemiddelde solvabiliteit vooral om versterking van de vermogensstructuur en om werkkapitaal gaat.

Ook voor snelle groeiers geldt dat ze meer dan gemiddeld verwachten in de toekomst een financieringsbehoefte te hebben. Dit is in overeenstemming met de meer dan gemiddelde oriëntatie van snelle groeiers op financiering gedurende het afgelopen jaar.

Wat is het doel van toekomstige financiering?

De meest genoemde doelen van de verwachte toekomstige financiering zijn investeringen in huisvesting en bedrijfsmiddelenwerkkapitaal, werkkapitaal, en groei en overnames. Er is een verschil met de oriëntatie gedurende de afgelopen periode. Investeringen en werkkapitaal werden toen ook veel genoemd. Een belangrijk element toen was herfinanciering; dit doel wordt voor de toekomst niet vaak genoemd, mogelijk omdat men geen verdere verbeteringen van de financieringsvoorwaarden verwacht. Het voor de toekomst genoemde doel 'groei en overnames' is nieuw in vergelijking tot de financieringsdoeleneinden over het afgelopen jaar, wat op versterkt vertrouwen in de toekomst duidt.

Waar denken bedrijven de toekomstige financiering te krijgen?

Van het MKB noemt 43% de bank als belangrijke bron van toekomstige financiering; van het grootbedrijf noemt 85% de bank als belangrijke bron. Alternatieve financieringsvormen worden alleen door micro en kleine bedrijven genoemd; crowdfunding wordt binnen de groep alternatieve financieringsvormen het meest genoemd.

Hoe groot is de omvang van de toekomstige financieringsbehoefte?

De verwachte financieringsbehoefte van het MKB voor het komend jaar bedraagt ongeveer € 16 miljard. Dat is duidelijk meer dan in eerdere edities van de Financieringsmonitor werd gemeten: in editie 2015-1 was het overeenkomstige bedrag nog bijna € 13 miljard, en in editie 2014-1 € 12 miljard. Ongeveer een kwart van de toekomstige financieringsbehoefte is afkomstig uit het microbedrijf.

Uiteindelijk verwacht het MKB circa 80% van dit bedrag daadwerkelijk te zullen krijgen: bijna € 13 miljard. Dit percentage is het laagst in microbedrijven: daar

¹⁰ Uit ERBO enquêtes blijkt dat circa 50% van de microbedrijven per jaar investeert. Voor kleine bedrijven is dat percentage 75%, van de middelgrote en grote bedrijven investeert 90 -95% per jaar.

verwacht men uiteindelijk € 3 miljard (van € 4,2 miljard, ofwel 71%) daadwerkelijk te realiseren; dat is meer dan het uiteindelijk resultaat van gedane financieringsaanvragen gedurende de afgelopen 12 maanden, toen 57% van het aangevraagde bedrag daadwerkelijk werd toegekend.

Dit kan duiden op toegenomen vertrouwen in de economie en een positievere instelling van ondernemers, ook al omdat dit percentage hoger is dan wat in eerdere edities van de Financieringsmonitor werd gemeten.

Tabel 5.1 Kerngegevens verwachte toekomstige financieringsvraag

	grootteklassen					groot- bedrijf	totaal 2016- 1	totaal 2015- 2	totaal 2015- 1	totaal 2014- 1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB totaal						
Verwachte financieringsbehoefte in komend jaar										
eigen vermogen vreemd vermogen	3%	2%	4%	3%	0%	2%	3%	2%	2%	
beide	11%	13%	16%	14%	13%	13%	15%	14%	15%	
geen behoefte	7%	11%	8%	9%	7%	8%	4%	6%	6%	
	79%	73%	72%	74%	80%	77%	78%	78%	76%	
Bedrijven die financiering willen aantrekken:										
Voor welk doel is dat?										
werkkapitaal	14%	34%	18%	28%	28%	25%	32%	31%	46%	
bedrijfsmiddelen	14%	15%	28%	25%	25%	22%	20%	22%	26%	
huisvesting	24%	13%	24%	16%	16%	19%	24%	36%	21%	
groei & overnames	30%	18%	12%	19%	20%	19%	22%	19%	10%	
Waar proberen bedrijven in de toekomst financiering te krijgen?										
bank(en)	35%	43%	52%	43%	85%	49%	50%	57%	61%	
aandeelhouders of eigenaren	1%	3%	29%	10%	8%	10%	7%	6%	9%	
familie en vrienden	15%	10%	0%	8%	0%	7%	19%	11%	3%	
Alternatieve bronnen	13%	13%	4%	11%	0%	10%	11%	14%	12%	
w.v. crowdfunding	9%	5%	0%	5%	0%	4%	4%	5%	4%	
w.v. bus. angels of inf. investors	4%	4%	4%	4%	0%	4%	6%	9%	6%	
Totaal aan financieringsbehoefte MKB (x € 1 miljard)	4	6	5,5	15,5	-	15,5	14,5	12,5	12	
Verwacht bedrijf dat ze zullen slagen in aantrekken van financiering?										
ja, volledig	63%	80%	84%	77%	91%	83%	79%	75%	63%	
ja, deels	14%	8%	3%	8%	0%	5%	9%	10%	14%	
nee	23%	12%	12%	15%	9%	12%	12%	15%	23%	
Totaal aan verwachte verkregen financiering MKB (x € 1 miljard)	3	5	4,5	12,5	-	12,5	10,5	8,5	10	
Percentage van toekomstig gevraagd bedrag	57%	74%	85%	72%	-	72%	74%	76%	81%	

Bron: Panteia, 2016. Percentages hebben betrekking op de komende 12 maanden. N=332.

Bijlagen

Bijlage 1 Onderzoeksverantwoording

Steekproefkader

De onderzoekspopulatie betreft alle bedrijven met ten minste twee werkzame personen in de sectoren Landbouw, delfstoffenwinning, nijverheid, handel en diensten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen microbedrijven (2 -9 werkzame personen), kleinbedrijf (10 -49 werkzame personen), middelgrote bedrijven (50 -249 werkzame personen), en grootbedrijf (ten minste 250 werkzame personen). Het MKB is gedefinieerd als alle bedrijven met tussen 2 en 249 werkzame personen. In totaal gaat het om 326 060 bedrijven, zoals aangegeven in Tabel 1.

Tabel 1 Steekproefkader: aantal bedrijven naar sector en grootteklasse

	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden bedrijf	MKB	groot- bedrijf	totaal
landbouw	31 935	1 545	110	33 590	10	33 600
voedings- en genotmiddelenindustrie	2 060	880	315	3 255	70	3 325
metaal- en elektro-industrie	4 395	2 630	875	7 900	95	7 995
overige industrie, incl. delfstoffenwinning en nutsbedrijven	8 435	2 620	850	11 905	255	12 160
bouwnijverheid	21 280	3 970	655	25 905	100	26 005
autohandel	10 435	1 415	220	12 070	30	12 100
groothandel	22 410	6 075	1 195	29 680	150	29 830
detailhandel	36 105	3 820	510	40 435	155	40 590
vervoer en opslag	9 915	2 575	730	13 220	135	13 355
horeca	24 635	3 665	285	28 585	50	28 635
informatie en communicatie	10 285	2 365	480	13 130	95	13 225
specialistische zakelijke diensten	32 515	4 810	755	38 080	145	38 225
overige diensten	54 825	8 980	2 315	66 120	895	67 015
alle sectoren	269 230	45 350	9 295	323 875	2 185	326 060

Bron: Panteia, op basis van CBS (gegevens per 1 januari 2016).

Steekproefplan

Om een zo goed mogelijk beeld te kunnen schetsen van de kredietbehoefte van het totale Nederlandse bedrijfsleven is een steekproefplan opgesteld aan de hand van de indeling van het Nederlandse bedrijfsleven uit gegevens van het CBS. Uit bedrijvenbestand REACH is vervolgens een steekproef getrokken van bedrijven gestratificeerd naar grootteklasse en bedrijfssector.

De 1.502 respondenten kunnen ingedeeld worden naar grootteklassen en sector zoals te zien is in Tabel 2. In de tabel en in dit rapport wordt het microbedrijf gezien als bedrijven met 2-9 werkzame personen, het kleinbedrijf als de bedrijven met 10-49 werkzame personen, het middenbedrijf telt 50-249 werkzame personen en het grootbedrijf telt 250 of meer werkzame personen. De sectoren corresponderen met de SBI-indeling naar sectoren.

Er is een afweging tussen representativiteit en het hebben van voldoende waarnemingen om voor bepaalde categorieën voldoende waarnemingen te hebben. Zoals uit het steekproefkader blijkt heeft het grootbedrijf een aandeel van minder dan 1% in de totale bedrijvenpopulatie. Desondanks hebben er 216 gesprekken plaats gevonden met grote bedrijven, dat is 14% van het totaal. Daarom zijn de steekproefuitkomsten gecorrigeerd. Een waarneming in categorie i (sector,

grootteklasse) is gecorrigeerd met een factor $(A_i/A)/(n_i/n)$, waarin A_i de werkelijke werkgelegenheid in categorie i , A de totale werkgelegenheid in Nederland, n_i de steekproefomvang in cel i , en n de totale steekproefomvang.

Tabel 2 Sector en grootteklasse van respondenten

Sector	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	groot- bedrijf	Totaal
Landbouw	60	36	13	2	111
Voedings- en genotmiddelenindustrie	12	19	20	12	63
Metaal & elektro industrie	33	22	23	19	97
Overige industrie incl. delfstoffenwinning	60	26	25	28	139
Bouwnijverheid	75	19	49	12	155
Autohandel	32	10	10	6	58
Groothandel	113	47	26	10	196
Detailhandel	80	20	18	10	128
Horeca	44	26	12	14	96
Vervoer en opslag	44	23	19	26	112
Informatie & communicatie	39	13	13	16	81
Zakelijke diensten	46	17	31	29	123
Overige diensten	40	32	39	32	143
Totaal	678	310	298	216	1502

Bron: Panteia, 2016.

Veldwerk

Voor deze financieringsmonitor zijn in totaal 3.394 bedrijven telefonisch benaderd. Hiervan hebben 1.380 bedrijven hun medewerking aan de telefonische enquête geweigerd. Daarnaast zijn 512 interviews afgebroken omdat bij navraag bleek dat de respondenten toch niet voldeden aan de gestelde criteria. De deelnemende 1.502 bedrijven hebben de vragenlijst doorlopen zoals weergegeven in Bijlage 7. Het telefonische veldwerk is uitgevoerd in mei en juni 2016.

Steekproefomvang en betrouwbaarheidsinterval

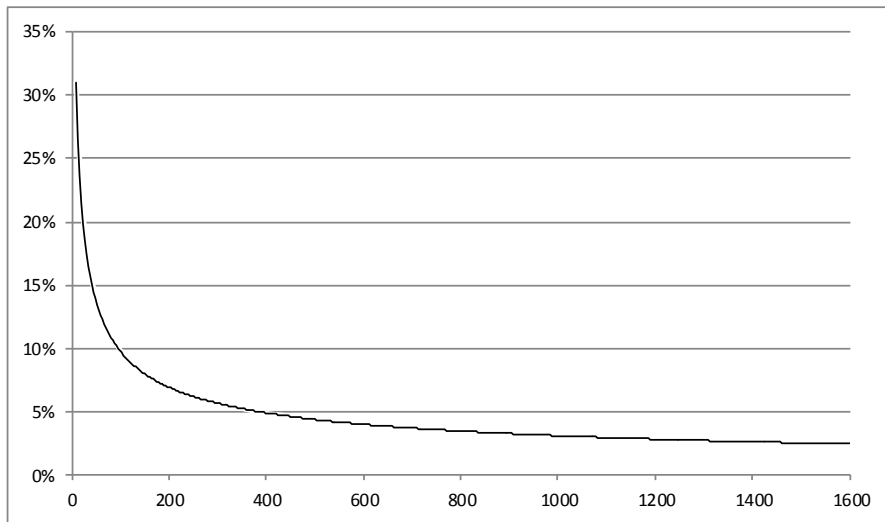
De vragenlijst zoals getoond in Bijlage 7 bevat een bepaalde routing waardoor respondenten alle relevante vragen krijgen. Wanneer bedrijven bijvoorbeeld hebben aangegeven zich de afgelopen 12 maanden niet te hebben georiënteerd op financiering, zal niet gevraagd worden of ze een aanvraag naar financiering hebben gedaan en hoe deze is afgelopen. Wel is van alle bedrijven naar bepaalde kenmerken gevraagd. Dit omvat bijvoorbeeld eigenschappen van het bedrijf, de huidige kredietvoorwaarden bij hun kredietverschaffer en vragen over de toekomstige behoefte aan krediet.

Behalve deze hoofdvragen zijn er nog vragen die niet door alle bedrijven zijn beantwoord, waardoor de in deze rapportage weergegeven resultaten niet altijd optellen tot het totaal aantal respondenten. Wanneer bedrijven bijvoorbeeld hebben aangegeven nog niet in 2015 operationeel te zijn, zijn bijvoorbeeld vragen betreffende vergelijkingen met 2015 of eerder verder niet gesteld.

Een betrouwbaarheidsinterval is een intervalschatting rond een bepaalde puntschatting van een parameter. Een betrouwbaarheidsinterval geeft weer dat de werkelijke waarde van de geschatte parameter met een gegeven betrouwbaarheid binnen dat interval ligt. De kans dat het stochastische betrouwbaarheidsinterval de werkelijke waarde van de parameter bevat is de betrouwbaarheid van het interval. De onder- en de bovengrens worden berekend aan de hand van statistische theorie.

Veelal wordt gebruik gemaakt van het 95% betrouwbaarheidsinterval, dat wil zeggen dat de werkelijke waarde met een kans van 95% ligt tussen de puntschatting van de parameter plus of min de betrouwbaarheidsmarge. Uit de statistische theorie volgt dat de betrouwbaarheidsmarge kleiner (dus gunstiger) wordt naarmate de steekproefomvang groter is. Dit is weergegeven in onderstaande figuur.

Figuur 1 Steekproefomvang (x-as) en betrouwbaarheidsinterval (y-as) bij een 95% betrouwbaarheid en een 50/50 dichotomie

Bron: Panteia, 2016, op basis van <http://www.surveysystem.com/sscalc.htm>

Naarmate meer op details wordt ingezoomd, worden de steekproefaantallen kleiner en de onzekerheidsmarges navenant groter. Volgens bovenstaande grafiek is bij een betrouwbaarheid van 95% het betrouwbaarheidsinterval 5,2% als het gaat om nadere detaillering van het aantal bedrijven (353; zie Figuur hierboven) dat daadwerkelijk een aanvraag heeft gedaan.

Bijlage 2 Kenmerken van de bedrijvenpopulatie

De onderzochte populatie betreft het particulier bedrijfsleven (alle bedrijven met uitzondering van de financiële dienstverlening) met minimaal twee werkzame personen. De omvang van deze populatie is weergegeven in Tabel 1 in Bijlage 1. In onderstaande tabellen wordt nadere informatie gegeven, ontleend aan de enquête. Het gaat om de informatie over winstgevendheid in de afgelopen 3 jaren, de omzetgroei in de afgelopen 3 jaren en solvabiliteitspositie.

In Tabel 3 staan de deelnemende bedrijven beschreven onderverdeeld naar hun winstgevendheid. De meeste bedrijven (59%) zijn de afgelopen 3 jaar winstgevend geweest. Dit kwam vaker voor bij het grootbedrijf dan bij het MKB. Als men alleen kijkt naar het MKB blijkt dat micro-bedrijven relatief gezien het minst vaak winstgevend waren de afgelopen 3 jaar (48%).

Tabel 3 Percentage bedrijven verdeeld naar winstgevendheid, 2013 - 2015

	grootteklasse					totaal 2016-1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB	Groot- bedrijf	
Afgelopen 3 jaar winstgevend	48%	54%	59%	54%	66%	59%
Afgelopen 2 jaar winstgevend	11%	9%	12%	11%	5%	8%
Winst in 2015	12%	16%	11%	13%	10%	12%
Quitte in 2015	16%	12%	6%	11%	7%	9%
Verlies in 2015	4%	4%	5%	4%	4%	4%
Reeds 2 jaar of meer verlieslijdend	9%	5%	7%	7%	8%	7%
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. Categorieën van regels sluiten elkaar uit: bijvoorbeeld de categorie 'winst in 2015' impliceert dus geen winst in 2014 (anders valt bedrijf in afgelopen 2 jaar winstgevend), 'verlies in 2015' impliceert geen verlies in 2014. N=1502

In Tabel 4 staan bedrijven gepresenteerd naar hun omzetgroei van de afgelopen 3 jaar. In totaal had 3% van de bedrijven een gemiddelde omzetgroei van meer dan 20% per jaar. Het MKB had bovengemiddeld veel snelle groeiers gedurende de laatste 3 jaar (5%) en binnen de categorie grootbedrijf was dit 1%. Binnen het MKB is het

Tabel 4 Percentage bedrijven naar omzetgroei in afgelopen 3 jaar (2013 - 2015)

	grootteklasse					totaal 2016-1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB	Groot- bedrijf	
Snelle groeiers (omzetgroei >20% per jaar)	6%	7%	1%	5%	1%	3%
Omzetgroei 10% - 20% per jaar	6%	8%	5%	6%	14%	9%
Overige bedrijven	88%	85%	93%	89%	85%	88%
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. N=1502

kleinbedrijf gemiddeld het vaakst snelle groeier; 7% behaalde een omzetgroei van meer dan 20% per jaar en 8% behaalde een groei van tussen de 10% en 20% per jaar.

Tabel 5 laat zien dat de bedrijven die meededen aan de financieringsmonitor een gemiddelde solvabiliteitsgraad van 33% hadden. Binnen het MKB hadden middelgrote bedrijven gemiddeld de hoogste solvabiliteitsgraad (37%), en microbedrijven de laagste (29%). Niet van alle bedrijven is een recente solvabiliteitsgraad te bepalen.

Tabel 5 Gemiddelde solvabiliteitsgraad van respondenten naar grootteklasse

	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB	groot- bedrijf	totaal 2016-1
Solvabiliteitsgraad	29%	31%	37%	34%	31%	33%

Bron: Panteia, 2016. N=1021.

Bijlage 3 Nadere onderbouwing hoofdstuk 2: Oriëntatie op financiering

In hoofdstuk 2 wordt de eerste stap in de zoektocht van financiering van het Nederlands bedrijfsleven beschreven: de oriëntatie op het verkrijgen van financiering in de afgelopen 12 maanden. Deze bijlage bevat een verdere onderbouwing van de resultaten uit hoofdstuk 2 in de vorm van gedetailleerde tabellen met resultaten uit de Financieringsmonitor 2016-1.

In Tabel 6 wordt een uitsplitsing naar grootteklasse weergegeven van de geïnterviewde bedrijven; hierbij staat centraal of ze zich überhaupt hebben georiënteerd op de mogelijkheden van externe financiering.

Tabel 6 Percentage bedrijven verdeeld naar oriëntatie op financiering en grootteklasse

	grootteklasse					totaal 2016-1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB	groot- bedrijf	
wel georiënteerd	27%	37%	32%	32%	31%	31%
niet georiënteerd	73%	63%	68%	68%	69%	69%
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. N = 1.502.

Vooraf het kleinbedrijf (10-49 werkzame personen) gaf aan zich te hebben georiënteerd op de mogelijkheden van financiering. Het microbedrijf heeft zich daarentegen minder georiënteerd op financiering.

Wanneer wordt gekeken naar de sectorale verdeling van bedrijven die zich wel of niet hebben georiënteerd op financiering ontstaat het beeld als beschreven in Tabel 7. Opvallende uitschieter is de transport en ICT sector, hier geeft meer dan de helft van de bedrijven aan zich georiënteerd te hebben op financiering.

Tabel 7 Percentage bedrijven verdeeld naar oriëntatie op financiering en naar sector

	sector							totaal 2016-1
	Land- bouw	industrie	bouw	handel	transport & ICT	Zakelijke diensten	Overige diensten	
wel georiënteerd	39%	24%	35%	34%	52%	30%	29%	31%
niet georiënteerd	61%	76%	65%	66%	48%	70%	71%	69%
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. (N= 1.502).

In Tabel 8 is de oriëntatiebeslissing van bedrijven gerelateerd aan de resultaten van de onderzochte bedrijven in de afgelopen jaren. Bedrijven die aangaven in 2015 voor het eerst winst te hebben gemaakt waren meer op zoek naar financieringsmogelijkheden dan bedrijven die al enkele jaren winst maakten. Daarnaast zijn bedrijven die al twee jaar verlieslijdend zijn ook bovengemiddeld op zoek naar financieringsmogelijkheden.

Tabel 8 Percentage van bedrijven, verdeeld naar oriëntatie op financiering en naar resultaat van bedrijf

	resultaat						Totaal 2016-1
	3 jaar winst- gevend	2 jaar winst- gevend	winst in 2015	quitte in 2015	verlies in 2015	2 jaar verlies- lijdend	
wel georiënteerd	29%	34%	43%	22%	30%	35%	31%
niet georiënteerd	71%	66%	57%	78%	70%	65%	69%
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. Categorieën van kolommen sluiten elkaar uit: bijvoorbeeld de categorie 'winst in 2015' impliceert dus geen winst in 2014, 'verlies in 2015' impliceert geen verlies in 2014. N=1502.

In Tabel 9 is de solvabiliteitspositie van bedrijven in percentages weergegeven, onderverdeeld in grootteklassen, die wel of niet gezocht hebben naar financiering. Voor het MKB geldt dat bedrijven die zich georiënteerd hebben op financiering over het algemeen een slechtere solvabiliteitspositie hebben dan bedrijven die zich niet hebben georiënteerd (28% vs. 37%). Hierbij dient vermeld te worden dat niet van alle bedrijven die mee hebben gedaan aan de enquête een recente solvabiliteitspositie kon worden bepaald.

Tabel 9 Solvabiliteit van bedrijven in percentages naar grootteklassen en oriëntatie op financiering

	grootteklasse en solvabiliteit in percentages					totaal 2016-1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB	groot- bedrijf	
wel georiënteerd	12%	29%	29%	28%	32%	29%
niet georiënteerd	36%	33%	41%	37%	31%	34%
totaal	29%	31%	37%	34%	31%	33%

Bron: Panteia, 2016 op basis van REACH. N=1021. Solvabiliteitscijfers op basis van REACH; omdat niet van alle bedrijven de solvabiliteit bekend is, is deze tabel op een kleiner aantal waarnemingen gebaseerd. Percentage geeft gemiddelde solvabiliteitspositie aan.

In Tabel 10 staat de oriëntatie op financiering beschreven, onderverdeeld naar de relatieve solvabiliteitspositie van bedrijven. Van de bedrijven waar solvabiliteitsdata van beschikbaar is heeft 32% zich georiënteerd op financiering. Bedrijven met een lagere en bedrijven met een hogere dan gemiddelde solvabiliteit hebben zich in de afgelopen 12 maanden meer op financiering georiënteerd dan bedrijven met een gemiddelde solvabiliteitspositie.

Tabel 10 Percentage van bedrijven die zich hebben georiënteerd op financiering naar relatieve solvabiliteitspositie

	<i>lager dan gemiddelde solvabiliteit</i>	<i>gemiddelde solvabiliteit</i>	<i>hoger dan gemiddelde solvabiliteit</i>	<i>totaal 2016-1</i>
wel georiënteerd	35%	27%	32%	32%
niet georiënteerd	65%	73%	68%	68%
totaal	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. N= 1021. Solvabiliteitscijfers op basis van REACH; omdat niet van alle bedrijven de solvabiliteit bekend is, is deze tabel op een kleiner aantal waarnemingen gebaseerd. De 'gemiddelde solvabiliteit' is gedefinieerd als tussen het 40^e en 60^e percentiel van de gevonden solvabiliteitscijfers. Percentages geven aandelen binnen relatieve solvabiliteitsposities aan.

In Tabel 11 staan de bedrijven weergegeven die zich in de afgelopen 12 maanden hebben georiënteerd op financiering, uitgesplitst naar relatieve solvabiliteit en naar wat het doel was achter hun oriëntatie op financiering.

Van de bedrijven waar solvabiliteitsdata voor beschikbaar is, heeft 40% aangegeven dat het verkrijgen van werkkapitaal de reden was voor de oriëntatie op financiering. Bedrijven die een hoge solvabiliteitsratio hebben oriënteren zich vaker op financiering voor groei en overnames dan bedrijven met een lage ratio.

Tabel 11 Percentage van bedrijven die zich hebben georiënteerd op financiering, onderverdeeld naar solvabiliteitspositie en naar financieringsdoel

	<i>Lager dan gemiddelde solvabiliteit</i>	<i>Gemiddelde solvabiliteit</i>	<i>Hoger dan gemiddelde solvabiliteit</i>	<i>Totaal</i>
werkkapitaal	39%	39%	41%	40%
overige investeringen	25%	27%	29%	27%
herfinanciering	30%	16%	24%	25%
huisvesting	20%	30%	26%	24%
bedrijfsmiddelen	25%	26%	21%	24%
groei	11%	15%	21%	16%
overname	6%	13%	14%	10%
dekking van verliezen	10%	0%	3%	6%
herstructurering	3%	9%	6%	5%
innovatie	3%	4%	4%	4%
marketing/internet	0%	0%	6%	3%
internationalisering	1%	4%	4%	2%
anders	9%	14%	6%	8%

Bron: Panteia, 2016. N=313. Solvabiliteitscijfers op basis van REACH; omdat niet van alle bedrijven de solvabiliteit bekend is, is deze tabel op een kleiner aantal waarnemingen gebaseerd. De 'gemiddelde solvabiliteit' is gedefinieerd als tussen het 40^e en 60^e percentiel van de gevonden solvabiliteitscijfers.

In Tabel 12 worden de resultaten van het vragen naar de doelen van financiering waarop men zich oriënteerde weergegeven. Als voornaamste doel wordt net als in eerdere edities van de Financieringsmonitor werkkapitaal genoemd. Hierbij dient wel de kanttekening worden gemaakt dat in eerdere edities van de financieringsmonitor geen onderscheid tussen oriëntatie en aanvragen werd gemaakt: de vraagstelling komt dus niet geheel overeen. Opvallend is dat vaste activa (huisvesting en

bedrijfsmiddelen) vaker wordt genoemd, dit zou verklaard kunnen worden door een ambitie tot autonome groei bij bedrijven. Verder wordt herfinanciering vaker genoemd; dat zou verband kunnen houden met de lagere rente die door bedrijven wordt genoemd (zie ook hoofdstuk 1 en Bijlage 5). De lagere rente maakt herfinanciering van oude - tegen minder gunstige voorwaarden afgesloten - financiering aantrekkelijk. Verder kan het aantrekken van eigen vermogen - ter vervanging van vreemd vermogen en daarmee ter versterking van de balans - een rol spelen.

Tabel 12 Percentage van bedrijven die zich hebben georiënteerd op financiering, verdeeld naar financieringsdoel en grootteklasse

	grootteklasse					totaal 2016-1	totaal 2015-2	totaal 2015-1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB	groot- bedrijf			
werkkapitaal	43%	42%	42%	42%	38%	41%	44%	37%
overige investeringen	42%	20%	35%	31%	22%	27%	16%	23%
bedrijfsmiddelen	31%	21%	29%	27%	23%	25%	18%	15%
herfinanciering	12%	13%	22%	16%	37%	24%	7%	3%
huisvesting	30%	26%	27%	27%	20%	24%	16%	17%
groei	30%	18%	21%	22%	11%	18%	-	-
overname	8%	18%	6%	11%	9%	10%	11%	6%
innovatie	15%	9%	4%	9%	2%	6%	0%	1%
start van bedrijf	11%	1%	1%	4%	8%	5%	1%	2%
herstructurering balans	5%	5%	8%	6%	3%	5%	5%	3%
dekking van verliezen	4%	6%	1%	4%	7%	5%	-	-
marketing/internet	18%	3%	3%	7%	2%	5%	-	-
internationalisering	3%	4%	3%	3%	3%	3%	0%	1%
anders	10%	12%	7%	10%	5%	8%	10%	10%

Bron: Panteia, 2016. Meerdere antwoorden mogelijk. N = 452. Vraagstelling in eerdere edities komt niet strikt overeen met de huidige editie van de financieringsmonitor

In Tabel 13 staan de bronnen weergegeven waar bedrijven extern advies over financieringsmogelijkheden hebben ingewonnen, onderverdeeld naar grootteklasse. Voor alle grootteklassen geldt dat extern advies het meest bij de huisbank is ingewonnen. Daarna is de bedrijfsadviseur de meeste gebruikte bron voor extern advies over financiering; dit is vooral het geval onder micro- en kleine bedrijven, die beiden boven gemiddeld gebruik maken van bedrijfsadviseurs.

Tabel 13 Percentage van bedrijven verdeeld naar bron van extern ingewonnen advies bij de oriëntatie op financieringsmogelijkheden

	grootteklasse					totaal 2016-1	Gemiddeld cijfer voor advies (schaal 1- 10)
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB	groot- bedrijf		
Huisbank	44%	44%	42%	43%	43%	43%	6,6
Bedrijfsadviseur	30%	27%	16%	24%	20%	22%	7,5
Financieringsadviseur	4%	8%	10%	8%	8%	8%	7,8
Collega-ondernemers	4%	3%	0%	2%	5%	3%	7,6
anders	12%	2%	7%	7%	6%	7%	
geen extern advies	6%	16%	25%	16%	18%	17%	
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

Bron: Panteia, 2016. N =452.

Andere adviseurs die genoemd worden zijn onder andere de brancheorganisatie, financieringsdesk of Kamer van Koophandel en RVO.nl, maar allen met aandelen rond de 1% voor het MKB. Deze worden vrijwel alleen genoemd door het microbedrijf. Over het algemeen valt op dat grotere bedrijven eerder geneigd zijn zelf te zoeken naar mogelijkheden en hier geen extern advies voor inwinnen, wat voortkomt uit de expertise die grotere bedrijven op financieel gebied zelf in huis hebben.

Bedrijven zoeken onder diverse soorten partijen naar financiering. Zo toont Tabel 14 bij wat voor aanbieders bedrijven op zoek gaan naar financiering, onderverdeeld naar grootteklasse. Uit de cijfers blijkt dat in alle grootteklassen, bedrijven veruit het meest zoeken naar financiering bij de huisbank; in het MKB zoekt gemiddeld 79% naar financiering bij de huisbank en onder de grootbedrijven 84%. Opvallend is dat binnen het MKB, het kleinbedrijf boven gemiddeld naar financiering zoeken bij een andere bank. Wat alternatieve financieringsbronnen betreft is het crowdfunding vooral populair onder het microbedrijf.

Tabel 14 Percentage van bedrijven en bij wie naar financiering is gezocht, onderverdeeld naar grootteklasse

	grootteklasse					totaal 2016-1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB	groot- bedrijf	
Huisbank	76%	81%	80%	79%	84%	81%
Andere bank	24%	41%	29%	32%	45%	38%
Eigen middelen binnen uw bedrijf	8%	16%	12%	13%	12%	12%
Leasing maatschappij	3%	9%	11%	8%	6%	7%
Bestaande aandeelhouders	1%	10%	10%	8%	6%	7%
Subsidies	4%	7%	9%	7%	3%	5%
Familie en/of vrienden	8%	7%	1%	5%	1%	3%
Leverancier (later betalen van leveranciers)	2%	4%	4%	4%	1%	3%
Factoring maatschappij	0%	2%	4%	2%	3%	2%
Klant (eerder betalen)	0%	3%	0%	1%	1%	1%
Alternatieve bronnen:	17%	12%	5%	11%	2%	7%
w.v. Crowdfunding	11%	4%	2%	5%	0%	3%
w.v. Business Angels of informal investors	2%	5%	3%	4%	1%	2%
w.v. Participatiemaatschappij	3%	3%	0%	2%	1%	2%
w.v. Kredietunie	1%	0%	0%	0%	0%	0%

Bron: Panteia, 2016. Meerdere antwoorden mogelijk, N=452.

Naast de financieringsbronnen is ondernemers ook gevraagd op welk type financiering zij zich georiënteerd hebben. Uit Tabel 15 blijkt dat van de bedrijven die zich op

financiering hebben georiënteerd, slechts een gering deel (2%) alleen op zoek is geweest naar versterking van het eigen vermogen.

Tabel 15 Percentage van bedrijven en de aard van financiering waar oriëntatie op heeft plaatsgevonden, verdeeld naar grootteklasse

	grootteklasse					totaal 2016-1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB	groot- bedrijf	
eigen vermogen	1%	3%	3%	2%	2%	2%
vreemd vermogen	86%	81%	88%	85%	81%	83%
beiden	13%	16%	9%	13%	17%	15%
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. N=452.

De combinatie van eigen en vreemd vermogen werd door 15% van de gevraagde bedrijven gezocht. Van de bedrijven die zich op financiering oriënteren gaf 83% gaf aan zich enkel georiënteerd te hebben op een vorm van vreemd vermogen. Wanneer dit wordt uitgesplitst blijkt dat de lening verreweg de populairste optie is onder bedrijven: twee-derde van het MKB geeft aan zich hierop georiënteerd te hebben (Tabel 16). Circa 20% van de zich oriënterende bedrijven wil de bestaande kredietruimte beter benutten. Uit Tabel blijkt ook dat in de oriëntatie fase 20% van de financiering zoekende bedrijven leasing als financieringsoptie overweegt; dat is opvallend daar Tabel 14 laat zien dat van de financiering zoekende bedrijven slechts 7% aangeeft ook contact met leasebedrijven te hebben gezocht. Kennelijk wordt leasing wel overwogen maar valt deze optie al snel als minder aantrekkelijk af.

Tabel 16 Percentage van bedrijven en de gezochte financiering in detail, verdeeld naar grootteklassen

	grootteklasse					Totaal 2016-1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB	groot- bedrijf	
Lening	75%	70%	55%	66%	78%	71%
Rekening courant	24%	39%	38%	35%	42%	38%
Kredietruimte	17%	22%	25%	22%	21%	21%
Leasing	8%	15%	26%	17%	24%	20%
Contante storting/cash	10%	13%	7%	10%	17%	13%
Achtergestelde lening	7%	7%	9%	7%	13%	10%
Leverancierskrediet	2%	8%	5%	5%	11%	8%
Factoring	1%	2%	8%	4%	11%	7%
Anders	4%	6%	9%	6%	1%	4%
Aandelen (verkoop of uitgifte)	3%	4%	4%	4%	2%	3%

Bron: Panteia, 2016. N=452

Wanneer er wordt gekeken naar de omvang van de gezochte bedragen blijkt dat er, zoals men zou verwachten, een groot verschil zit tussen MKB en grootbedrijf. De spreiding in bedragen voor het grootbedrijf zijn zo groot, dat voor een betrouwbaar beeld alleen wordt gekeken naar het MKB.

Tabel 17 Bedrag (mediaan en totaal) waar het MKB zich op georiënteerd heeft in de afgelopen 12 maanden.

	grootteklasse			MKB totaal
	micro-bedrijf	klein-bedrijf	midden-bedrijf	
Mediaan bedrag waarop georiënteerd is	100.000	300.000	2.000.000	400.000
Totaal (miljarden euro's)*	7,5	5,0	5,5	18,0

Bron: Panteia, 2016. N=452.

* Door afrondingen tellen de afzonderlijke bedragen niet exact op tot het totaal

In Tabel 17 worden de mediaan gezochte bedragen (de middelste waarneming, die minder gevoelig is voor uitschieters dan het gemiddelde bedrag) en de totaalbedragen per grootteklasse weergegeven waar bedrijven zich op georiënteerd hebben in de afgelopen 12 maanden. Gemiddeld oriënteerde het MKB zich op € 400.000 aan financiering voor een totaal bedrag van € 18 miljard.

In Tabel 18 wordt een overzicht gegeven van de redenen die bedrijven zelf noemen om het afgelopen jaar *niet* te zoeken naar financieringsmogelijkheden. Slechts 1% van de bedrijven geeft aan dat dit is omdat ze niet verwachten financiering te kunnen krijgen. De meest genoemde reden voor bedrijven is dat ze simpelweg geen financiering nodig hebben omdat ze genoeg liquide middelen tot hun beschikking hebben. Microbedrijven geven daarnaast vaak aan ook geen investeringsplannen te hebben; dit is logisch omdat microbedrijven in vergelijking met de andere grootteklassen ook minder vaak investeren. Verder geeft zo'n 20% van het grootbedrijf (dat zich niet georiënteerd heeft) aan afhankelijk van het moederbedrijf te zijn.

Tabel 18 Percentages van bedrijven naar grootteklassen en redenen om zich niet te oriënteren op financiering

	grootteklasse					totaal 2016-1	totaal 2015-2*	totaal 2015-1*
	micro-bedrijf	klein-bedrijf	midden-bedrijf	MKB	groot-bedrijf			
Niet nodig	87%	88%	78%	84%	75%	80%	77%	77%
Te duur	1%	0%	0%	0%	0%	0%	1%	1%
Verwacht het niet te kunnen krijgen	3%	0%	1%	1%	0%	1%	3%	3%
Bestaand krediet voldoet	5%	3%	7%	5%	4%	5%	8%	6%
moederbedrijf beslist	0%	7%	14%	7%	20%	13%	8%	10%
anders	5%	3%	0%	2%	0%	2%	3%	3%
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. N=1050.

*vraagstelling in vorige jaren komt niet geheel overeen met huidige vraagstelling: in de vorige edities werd geen onderscheid gemaakt tussen aanvragen en oriënteren.

Bijlage 4 Nadere onderbouwing hoofdstuk 3: De financieringsaanvraag

In hoofdstuk 2 en Bijlage 3 blijkt dat 29% van de bedrijven heeft aangegeven in de afgelopen 12 maanden zich te hebben georiënteerd op externe financiering. In Tabel 19 wordt weergegeven in hoeverre bedrijven daadwerkelijk zijn overgegaan tot het doen van een financieringsaanvraag. Gemiddeld 80% van de bedrijven die zich georiënteerd hebben op bronnen van financiering hebben daadwerkelijk een aanvraag gedaan. Wanneer niet wordt gekeken naar alleen de bedrijven die zich georiënteerd hebben maar naar de totale Nederlandse bedrijvenpopulatie komt dit neer op 25%. Uit de resultaten wordt ook duidelijk dat bedrijven, die zich zowel op eigen als vreemd vermogen georiënteerd hebben, vaker daadwerkelijk een aanvraag voor beide hebben gedaan. Een oorzaak hiervoor kan zijn dat een oriëntatie op eigen en vreemd vermogen samengaat met een grotere noodzaak tot financiering dan wel een hoger verwacht rendement op de investering.

Tabel 19 Percentage van bedrijven en aard van overgang van oriëntatie naar aanvraag, verdeeld naar grootteklasse (in % van het aantal bedrijven dat zich op financiering georiënteerd heeft)

	grootteklasse					totaal 2016-1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB	groot- bedrijf	
Uiteindelijk géén aanvraag gedaan	38%	30%	12%	26%	12%	20%
daadwerkelijk een aanvraag gedaan	62%	70%	88%	74%	88%	80%
waarvan						
aanvraag van eigen vermogen	4%	0%	3%	2%	3%	3%
aanvraag van vreemd vermogen	92%	89%	91%	91%	90%	91%
aanvraag van beide vormen	3%	10%	6%	7%	7%	7%
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. N=452.

In Tabel 20 worden de daadwerkelijke aanvragen tot financiering per sector beschreven. Uit de resultaten blijkt dat de bouw sector bovengemiddeld vaak een

Tabel 20 Percentage van bedrijven die een aanvraag ingediend, verdeeld naar sector (in % van het aantal bedrijven dat zich op financiering georiënteerd heeft)

	sector							Totaal 2016-1
	landbouw	industrie	bouw	handel	transport & ICT	Zakelijke diensten	Overige diensten	
aanvraag ingediend	15%	12%	32%	13%	17%	22%	26%	20%
geen aanvraag ingediend	85%	88%	68%	87%	83%	78%	74%	80%
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016.

aanvraag voor financiering in heeft gediend in de afgelopen 12 maanden. De sectoren industrie en handel dienen daar aantegen minder vaak dan gemiddeld een aanvraag in.

Van de bedrijven die niet overgaan tot een aanvraag geeft het merendeel aan de financiering uiteindelijk niet nodig te hebben. Hierbij wordt als toelichting vaak genoemd dat het nog niet opportuun is. In Tabel 21 worden de meest voorkomende redenen vermeld. Bij oriëntatie op eigen vermogen noemen respondenten vaak dat bleek dat vreemd vermogen goedkoper was om aan te trekken. Ook geeft men aan geen zeggenschap te willen verliezen of de voorkeur te geven aan de huisbank en daarom af te zien van het aantrekken van eigen vermogen.

Tabel 21 Percentage van bedrijven, verdeeld naar reden om geen externe financiering aan te vragen na oriëntatie

Niet nodig	33%
Verwacht het niet aan te kunnen trekken	14%
Te duur	6%
Te veel werk	14%
Vermogens-specifieke redenen	24%
Anders	9%
Totaal	100%

Bron: Panteia, 2016. N=94.

Wanneer gekeken wordt naar de aanvragen die ingediend zijn voor vormen van vreemd vermogen (Tabel 22) blijkt dat het merendeel (71%) ervoor gekozen heeft om bij de huisbank van het bedrijf een aanvraag in te dienen. Bijna drie op de tien bedrijven geeft aan een aanvraag bij een andere bank dan de huisbank te hebben gedaan. Onder het microbedrijf blijkt crowdfunding ook in opkomst om financiering te verkrijgen.

Tabel 22 Percentage van bedrijven verdeeld over financieringsbron bij aanvraag vreemd vermogen

	grootteklasse					totaal 2016-1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB	groot- bedrijf	
huisbank	76%	70%	66%	70%	73%	71%
andere bank	12%	25%	23%	21%	38%	29%
familie en vrienden	7%	5%	2%	4%	0%	2%
leveranciers	2%	1%	7%	4%	1%	2%
leasing & factoring	6%	8%	11%	9%	12%	10%
crowdfunding	5%	0%	1%	2%	0%	1%
anders	8%	13%	22%	15%	16%	15%

Bron: Panteia, 2016. Meerdere antwoorden mogelijk. N=341.

Uit de resultaten blijkt dat grotere bedrijven meer kanalen proberen dan kleine bedrijven om financiering aan te vragen (zie Tabel 22). Microbedrijven kiezen in driekwart van de gevallen voor de huisbank om een aanvraag te doen.

In Tabel 23 staan de financieringsbronnen voor aanvragen van eigen vermogen gepresenteerd. Bij deze data geldt de kanttekening dat door het lage aantal waarnemingen, de resultaten enkel als indicatief kunnen worden beschouwd. De meeste bedrijven die daadwerkelijk hebben geprobeerd extra eigen vermogen te bemachtigen zochten dit via het moederbedrijf / eigen bedrijf.

Tabel 23 Percentage van bedrijven verdeeld over financieringsbron bij aanvraag eigen vermogen

	Totaal 2016-1
Eigen bedrijf / moederbedrijf	34%
Bestaande aandeelhouders	16%
Familie en/of vrienden	6%
Participatiemaatschappij	6%
Business angels of informal investors	11%
Anders, te weten:	27%
Totaal	100%

Bron: Panteia, 2016. Door het lage aantal waarnemingen (N=33) zijn de getoonde resultaten slechts indicatief.

De respondenten is ook gevraagd naar hoe lang het duurde totdat hun aanvraag was behandeld. In Tabel 24 is de ervaren doorlooptijd bij het aanvragen van vreemd vermogen gepresenteerd, onderverdeeld naar bedrijfsgrootte. Van de geïnterviewde bedrijven gaf 12% aan langer dan 4 maanden te hebben moeten wachten tot de aanvraag was behandeld. Een groter aandeel bedrijven gaf aan dat de aanvraag relatief snel (binnen 2 weken) behandeld is. De gemiddelde behandeltijd van de aanvragen was met iets minder dan 8 weken vrijwel gelijk aan de eerdere metingen uit de financieringsmonitoren van 2015.

Tabel 24 Percentage van bedrijven verveeld naar ervaren doorlooptijd bij aanvraag van vreemd vermogen, en aanvaardbaar geachte doorlooptijd

	grootteklasse					
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB	groot- bedrijf	totaal 2016-1
minder dan 2 weken	26%	13%	16%	17%	14%	16%
2 weken tot een maand	23%	30%	22%	25%	32%	28%
1 tot 2 maanden	36%	16%	30%	26%	18%	23%
2 tot 4 maanden	10%	28%	23%	22%	21%	21%
langer dan 4 maanden	5%	13%	9%	9%	15%	12%
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%
gemiddelde ervaren doorlooptijd in weken	5	8	7	7	8	7
aanvaardbaar geachte looptijd in weken	3	4	5	4	5	5

Bron: Panteia, 2016. N=344.

De bedrijven die daadwerkelijk een aanvraag voor financiering hebben ingediend staan in Tabel 25 onderverdeeld naar hun solvabiliteitspositie. Uit de data blijkt dat 84% van bedrijven waar de solvabiliteitspositie van bepaald kan worden een aanvraag doet. Bedrijven met een hoger dan gemiddelde solvabiliteit zien iets vaker af van een aanvraag na oriëntatie op financieringsmogelijkheden.

Tabel 25 Percentage van bedrijven verdeeld naar uiteindelijke aanvraag financiering, en naar solvabiliteit

	Solvabiliteit			totaal 2016-1
	lager dan gemiddelde solvabiliteit	gemiddelde solvabiliteit	hoger dan gemiddelde solvabiliteit	
Uiteindelijk géén aanvraag gedaan	15%	11%	21%	16%
daadwerkelijk een aanvraag gedaan	85%	89%	79%	84%
totaal	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. N=1021.

In Tabel 26 staan de resultaten weergegeven voor bedrijven die wel en niet daadwerkelijk een aanvraag voor financiering hebben gedaan na zich te hebben georiënteerd op financiering. De resultaten staan verdeeld naar financieringsdoel. Bedrijven die zich oriënteerden op financiering met als doel het starten van een (dochter) bedrijf dienden uiteindelijk het vaakst geen aanvraag in. Oriëntatie waarbij herstructurering en herfinanciering het doel was leiden het vaakst tot een daadwerkelijke aanvraag.

Tabel 26 Percentage van bedrijven die over zijn gegaan naar aanvragen na oriëntatie, verdeeld naar financieringsdoel

	Na oriëntatie geen aanvraag ingediend	Na oriëntatie wel een aanvraag ingediend	Totaal
start van het bedrijf	62%	38%	100%
marketing/internet	42%	58%	100%
innovatie	42%	58%	100%
dekking van verliezen	32%	68%	100%
groei	27%	73%	100%
werkkapitaal	24%	76%	100%
overige investeringen	20%	80%	100%
huisvesting	18%	82%	100%
overname	17%	83%	100%
internationalisering	15%	85%	100%
bedrijfsmiddelen	15%	85%	100%
herfinanciering	14%	86%	100%
herstructurering	13%	87%	100%
anders	32%	68%	100%
totaal	20%	80%	100%

Bron: Panteia, 2016. N=447

Tabel 27 geeft meer inzicht in de omvang van de bedragen waar MKB-bedrijven na de oriëntatiefase wel of niet een aanvraag voor indienen. De tabel laat zien dat het MKB zich in totaal heeft georiënteerd op een bedrag van € 18 miljard, waarvan bedrijven in totaal € 14 miljard daadwerkelijk aanvragen. Het microbedrijf gaat het minst over tot het daadwerkelijk doen van een aanvraag en vraagt voor ongeveer € 3 miljard geen financiering aan terwijl het zich daar wel op georiënteerd heeft. Voor ongeveer € 4 miljard is in de afgelopen 12 maanden ondanks oriëntatie op financieringsmogelijkheden uiteindelijk geen aanvraag ingediend.

Tabel 27 Totaalbedragen per grootteklasse voor MKB van overgang van oriëntatie naar aanvraag, x €1 miljard

	grootteklasse			MKB totaal
	micro- bedrijf	klein-bedrijf	midden- bedrijf	
totaalbedrag waarvoor na oriëntatie geen aanvraag is ingediend	3,0	1,0	0,5	4,0
totaalbedrag waarvoor na oriëntatie wel een aanvraag is ingediend	4,5	4,0	5,0	14,0
totaal	7,5	5,0	5,5	18,0

Bron: Panteia, 2016. N=452

* door afrondingen tellen de onderdelen niet exact op tot het totaal

Bijlage 5 Nadere onderbouwing hoofdstuk 4: Resultaat

Nadat een bedrijf daadwerkelijk een financieringsaanvraag heeft gedaan (besproken in hoofdstuk 3 en bijlage 4), is het aan de potentiële financier om de aanvraag ook in te willigen. In deze bijlage worden de resultaten van de enquête ten aanzien van de uitkomst van de financieringsaanvraag in detail besproken.

In Tabel 28 worden de uitkomsten van alle financieringsaanvragen in de afgelopen 12 maanden van de geënquêteerde bedrijven gegeven. Zoals eerder weergegeven heeft 25% van het totale Nederlands bedrijfsleven een aanvraag ingediend.

Tabel 28 Percentages van bedrijven die een aanvraag hebben ingediend, verdeeld naar uitkomsten van deze aanvragen.

	grootteklasse				groot- bedrijf	totaal 2016-1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB		
Volledig gekregen	64%	73%	75%	72%	89%	79%
75-100% van gewenst bedrag	0%	1%	7%	3%	1%	3%
minder dan 75% van gewenst bedrag	1%	5%	8%	5%	5%	5%
afgewezen aanvraag	35%	20%	10%	19%	6%	13%
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. N=353. Externe financiering omvat zowel eigen als vreemd vermogen. Van het totale bedrijfsleven heeft 25% een aanvraag ingediend. Deze percentages zijn daar dus een onderverdeling van.

Gemiddeld slaagt 79% van de bedrijven die een aanvraag voor eigen of vreemd vermogen heeft ingediend erin om het volledige bedrag toegekend te krijgen. Dit slagingspercentage is positief gecorreleerd met de bedrijfsgrootte: voor kleinere bedrijven ligt dit lager dan voor grotere. Het afwijzingspercentage van het totaal aan aanvragen voor vreemd en eigen vermogen ligt op 13%. Verder blijkt dat de afwijzingen zich voornamelijk onder het microbedrijf bevinden, waar ruime een derde van de aanvragen voor vreemd vermogen wordt afgewezen.

Tabel 29 Percentage van bedrijven verdeeld naar uitkomsten van aanvragen van externe financiering, en naar sector

	sector							Totaal 2016-1
	landbouw	industrie	bouw	handel	transport & ICT	Zakelijke diensten	Overige diensten	
Volledig gekregen	92%	76%	59%	84%	78%	69%	84%	79%
75-100% van gewenst bedrag	0%	2%	2%	2%	4%	5%	3%	3%
minder dan 75% van gewenst bedrag	0%	9%	20%	2%	1%	3%	5%	5%
afgewezen aanvraag	8%	14%	19%	12%	16%	23%	8%	13%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. N=353. Externe financiering omvat zowel eigen als vreemd vermogen.

In Tabel 29 worden de resultaten van aanvragen uitgesplitst naar bedrijfssectoren.

In de transport & ICT en de zakelijke diensten ligt het afwijzingspercentage het hoogst, en in deze sectoren is ook iets minder dan gemiddeld het volledige bedrag aan financiering verkregen. In de landbouw krijgen relatief veel bedrijven het volledige aangevraagde bedrag; dit kan met specifieke aard van de sector te maken hebben. De verschillen tussen de overige sectoren zijn nauwelijks significant.

Wanneer alleen naar het vreemd vermogen wordt gekeken in Tabel 30 ontstaat (door het kleine aandeel aanvragen voor eigen vermogen) een vergelijkbaar beeld met de Tabel 28. Voor het vreemd vermogen bedraagt het afwijzingspercentage van financieringsaanvragen 13%. Het overeenkomstige resultaat in de najaarsmeting van 2015 was 14%, in de voorjaarsmeting van 2015 was het 22%. Verder blijkt dat de afwijzingen zich voornamelijk onder het microbedrijf bevinden, waar 38% van de aanvragen voor vreemd vermogen wordt afgewezen. Het grootbedrijf daarentegen is vaak succesvol in het verkrijgen van het volledige bedrag bij een aanvraag. Wanneer gekeken wordt naar voorafgaande jaren, blijkt dat er een stijging is in het percentage bedrijven dat het volledige gevraagde bedrag aan financiering uiteindelijk ook krijgen bij een financieringsaanvraag.

Tabel 30 Percentage van bedrijven verveeld naar uitkomsten aanvraag vreemd vermogen

	grootteklasse					totaal 2016-1	totaal 2015-2	totaal 2015-1	totaal 2014-1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB	groot- bedrijf				
Volledig gekregen	61%	73%	74%	71%	90%	79%	79%	74%	54%
75-100% van gewenst bedrag	0%	2%	6%	3%	1%	3%	7%	4%	8%
minder dan 75% van gewenst bedrag	1%	3%	9%	5%	5%	5%	-	-	-
afgewezen aanvraag	38%	22%	10%	21%	3%	13%	14%	22%	38%
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. N=341. In vorige metingen werd alleen gevraagd of het gewenste bedrag, minder dan het gewenste bedrag of geen financiering werd verkregen. Hierin kan dus geen onderscheid naar meer of minder dan 75% worden gemaakt zoals bij de huidige meting.

Wanneer alleen wordt gekeken naar het eigen vermogen ontstaat het beeld zoals in Tabel 31. Vanwege het kleine aantal waarnemingen vallen de verschillen met de

Tabel 31 Percentage van bedrijven, verveeld naar uitkomsten aanvragen eigen vermogen

	totaal 2016-1	totaal 2015-2	totaal 2015-1	totaal 2014-1
Volledig gekregen	75%	77%	44%	54%
75-100% van gewenst bedrag	3%	9%	16%	8%
minder dan 75% van gewenst bedrag	5%	-	-	-
afgewezen aanvraag	16%	14%	40%	38%
totaal	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. N=33. Door het lage aantal waarnemingen kunnen de resultaten slechts als indicatie beschouwd worden.

vorige meting (stijging van het afwijzingspercentage van 14% naar 16%) binnen de foutenmarge, en kan er dus niet gesproken worden van een significante stijging van

het afwijzingspercentage. De resultaten worden dus voornamelijk ter illustratie weergegeven.

In Tabel 32 staan de uitkomsten van de aanvragen voor financiering weergegeven, onderverdeeld naar de relatieve solvabiliteitspositie van bedrijven. Doordat niet van alle bedrijven een recente solvabiliteitspositie kan worden bepaald zijn de totaal percentages niet geheel vergelijkbaar met eerdere weergegeven resultaten. Voor de bedrijven waar solvabiliteitsgegevens van beschikbaar is, kreeg 11% een afwijzing van de aanvraag. Het afwijzingspercentage van bedrijven met een hoger dan gemiddelde solvabiliteitspositie lag lager en omgekeerd bij bedrijven met een lagere solvabiliteitspositie.

Tabel 32 Percentage van bedrijven, verdeeld naar uitkomsten van aanvragen en naar relatieve solvabiliteit

	Solvabiliteit			totaal 2016-1
	lager dan gemiddelde solvabiliteit	gemiddelde solvabiliteit	hoger dan gemiddelde solvabiliteit	
Ja voor het gewenste bedrag	80%	83%	87%	83%
Ja, voor 75-100% van het gewenste bedrag.	1%	3%	1%	1%
Ja, maar voor minder dan 75% van het gewenste bedrag	5%	8%	3%	5%
Nee	14%	6%	9%	11%
totaal	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. N=247.

In Tabel 33 staan cijfers over de reden voor afwijzing van een aanvraag voor vreemd vermogen gepresenteerd. De kleinere steekproef zorgt ervoor dat resultaten vooral als indicatief behandeld kunnen worden. Uit de tabel blijkt dat in de meeste gevallen (42%), aanvragen voor externe financiering worden afgewezen wegens risico voor de kredietverstrekker. Door het lage aantal waarnemingen (N=99) zijn de verschillen die getoond worden in vergelijking met de vorige jaren niet significant verschillend.

Tabel 33 Percentage van bedrijven, verdeeld naar reden voor afwijzing van aanvraag vreemd vermogen (meerdere antwoorden mogelijk)

	2016-1	2015-2	2015-1
Rentekosten te hoog	6%	5%	0%
te lage solvabiliteit	9%	19%	7%
aanvraag onvoldoende onderbouwd	7%	11%	2%
schuld te hoog t.o.v. winstgevendheid	10%	1%	1%
risico kredietverstrekker	42%	30%	73%
onvoldoende onderpand	5%	13%	7%
onvoldoende interesse bij financier	8%	16%	7%
verslechtering bedrijfsresultaat	7%	3%	0%
anders	34%	37%	27%

Bron: Panteia, 2016. N = 99.

De respondenten is ook gevraagd of er na de afwijzing of gedeeltelijke toewijzing nog op een andere manier is geprobeerd om aan krediet te komen. De resultaten staan in Tabel 34 beschreven. Uit de cijfers blijkt dat 35% van de bedrijven na een afwijzing of slechts een gedeeltelijke toewijzing van de financiering, probeert om op een andere

manier aan krediet te komen. Ook hier geldt dat door het lage aantal waarnemingen de licht dalende trend niet als significant kan worden beschouwd.

Tabel 34 Percentage van bedrijven verdeeld naar andere manieren om aan krediet te komen

	grootteklasse					totaal	totaal	totaal
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB	groot- bedrijf	2016- 1	2015- 2	2015- 1
Nog op andere wijze geprobeerd	55%	40%	12%	34%	37%	35%	47%	52%
Niet meer geprobeerd	45%	60%	88%	66%	63%	65%	53%	48%
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. N=69

In Tabel 37 worden de uitkomsten van de financieringsaanvragen uitgesplitst naar de verschillende doelen voor financiering. Aanvragen voor herfinanciering worden het vaakst toegekend en aanvragen voor werkkapitaal worden in het meest afgewezen. Bij overnames wordt het meest slechts een gedeelte van het aangevraagde bedrag toegekend.

Tabel 35 Percentage van bedrijven verdeeld naar hun slagingspercentage en naar doel van financiering

	Volledig		<75%		totaal
	gekregen	75-100%	gekregen	afgewezen	
herfinanciering	86%	4%	1%	8%	100%
aanschaf bedrijfsmiddelen	83%	2%	4%	11%	100%
huisvesting	82%	0%	3%	15%	100%
overname	81%	7%	5%	8%	100%
groei	78%	0%	6%	16%	100%
werkkapitaal	72%	3%	8%	17%	100%
andere investering	77%	5%	4%	14%	100%
totaal	79%	3%	5%	13%	100%

Bron: Panteia, 2016. N=341.

De cijfers in Tabel 38 beschrijven op welke punten bedrijven in de laatste 12 maanden een verandering hebben ervaren in hun geldende financieringsvoorwaarden. Bijna de helft van de bedrijven geeft aan dat de rente is aangepast; in de meeste gevallen ging het hierbij om een verlaging van de rente. Wanneer men kijkt naar vorige edities van de Financieringsmonitor blijkt dat er significant meer aanpassingen van de rente zijn geweest in 2016, vergeleken met de metingen uit 2015. Aanpassingen van financieringsvoorwaarden vinden ook plaats als het gaat om andere kosten; bij dit punt geeft 31% van de bedrijven aan een aanpassing in de laatste 12 maanden te hebben gehad en in 25% van de gevallen betrof het een verhoging van andere kosten. Daarnaast blijkt dat op andere punten zoals eisen voor onderpand, solvabiliteitseisen, en andere voorwaarden, deze vaker worden aangescherpt dan versoepeld bij aanpassingen van financieringsvoorwaarden.

Tabel 36 Percentage van bedrijven, verdeeld naar aanpassingen van financieringsvoorwaarden in afgelopen 12 maanden, en naar grootteklasse

aanpassingen van financieringsvoorwaarden	grootteklasse				totaal 2016-1	totaal 2015-2	totaal 2015-1
	micro-bedrijf	klein-bedrijf	midden-bedrijf	groot-bedrijf			
rente	40%	39%	41%	46%	43%	28%	27%
w.v. vaste rente verhoogd	5%	9%	2%	2%	4%	6%	8%
w.v. vaste rente verlaagd	19%	12%	12%	15%	14%	12%	9%
w.v. variabele rente verhoogd	2%	5%	5%	2%	3%	6%	8%
w.v. variabele rente verlaagd	14%	14%	21%	27%	21%	13%	10%
andere kosten	39%	36%	30%	25%	31%	23%	24%
w.v. verhoogd	38%	31%	25%	18%	25%	19%	21%
w.v. verlaagd	1%	5%	6%	7%	5%	3%	2%
omvang krediet(lijn)	23%	25%	29%	20%	24%	14%	11%
w.v. vergroot	6%	9%	14%	8%	9%	5%	4%
w.v. verkleind	17%	17%	16%	12%	14%	8%	7%
looptijd krediet	5%	8%	10%	4%	6%	5%	3%
w.v. verkort	3%	4%	2%	1%	2%	1%	2%
w.v. verlengd	2%	4%	8%	3%	4%	4%	2%
eisen onderpand	10%	7%	11%	10%	10%	5%	6%
w.v. aangescherpt	9%	4%	6%	7%	7%	3%	5%
w.v. versoepeld	1%	2%	5%	3%	3%	2%	1%
solvabiliteitseisen	6%	4%	12%	11%	9%	3%	3%
w.v. aangescherpt	6%	4%	6%	7%	6%	2%	3%
w.v. versoepeld	0%	0%	6%	4%	3%	1%	1%
andere voorwaarden	10%	9%	12%	8%	9%	6%	7%
w.v. aangescherpt	10%	8%	8%	8%	8%	5%	6%
w.v. versoepeld	0%	1%	4%	0%	1%	1%	0%

Bron: Panteia, 2016. N=1499.

In Tabel 37 staan de betaalde rentepercentages voor de nieuw gevonden financiering beschreven. De tabel laat zien dat het MKB een hoger dan gemiddelde vaste en

Tabel 37 Percentage van bedrijven, onderverdeeld naar betaalde rentepercentages voor nieuwe financiering

	grootteklasse			MKB	groot-bedrijf	totaal 2016-1	totaal 2015-2	totaal 2015-1
	micro-bedrijf	klein-bedrijf	midden-bedrijf					
vaste rente	4,9%	2,9%	2,9%	3,3%	2,4%	2,9%	3,0%	2,9%
variabele rente	1,1%	4,5%	4,0%	3,5%	0,7%	2,2%	2,1%	2,1%

Bron: Panteia, 2016. N=243

variabele rente moeten betalen voor nieuwe financiering in vergelijking met het grootbedrijf. Voor variabele rente is het verschil in wat het MKB en het grootbedrijf moet betalen vooral groot, 3,5% vergeleken met 0,7%. Vergeleken met cijfers uit 2015 zijn zowel de vaste als de variabele rente voor nieuw afgesloten financiering niet substantieel veranderd onder bedrijven.

Bij een nieuwe financieringsaanvraag moeten bedrijven vaker onderpand onderleggen in 2016 vergeleken met dezelfde periode in 2015 (zie Tabel 38, 36% vergeleken met 28%). In de afgelopen 12 maanden bestond het onderpand het meest uit bedrijfspanden (29%) en machines, inventaris en beleggingen (28%); voor beide vormen van onderpand is er een stijging geweest vergeleken met 2015. Ook wordt het grootbedrijf vaker om onderpand gevraagd dan het MKB: dit komt ook voort uit de grotere bedragen die het grootbedrijf doorgaans leent. Bij micro-bedrijven is te zien dat vaak gebruik wordt gemaakt van het eigen vermogen als onderpand.

Tabel 38 Percentage van bedrijven gevraagd naar onderpand bij nieuwe financiering, verveeld naar grootteklasse

	grootteklasse					groot- bedrijf	totaal 2016- 1	totaal 2015- 2	totaal 2015- 1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB					
onderpand gevraagd	17%	31%	33%	29%	44%	36%	36%	28%	
waarvan:									
bedrijfspand(en)	17%	30%	36%	32%	28%	29%	15%	11%	
Machines, inventaris, beleggingen	3%	13%	12%	12%	40%	28%	10%	22%	
privé woning	7%	9%	2%	5%	0%	2%	3%	11%	
debiteuren en voorraden	23%	19%	32%	26%	17%	21%	35%	19%	
eigen vermogen	39%	2%	1%	6%	0%	2%	-	-	
ander onderpand	11%	26%	17%	20%	15%	17%	37%	37%	
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

Bron: Panteia, 2016

Bedrijven die niet succesvol waren in het verkrijgen van financiering is ook gevraagd naar de gevolgen van de afwijzing voor hun bedrijf. In Tabel 37 is te zien dat in 2016 voor meer dan de helft van de bedrijven waarvan de financiering is afgewezen, er geen gevolgen waren. Het lage aantal waarnemingen maakt het opgetreden trend verschil niet significant. Een 'rem op de groei' van een bedrijf is het tweede meest voorkomende gevolg van een afgewezen financieringsaanvraag.

Tabel 39 Percentage van bedrijven verdeeld naar gevolgen van het niet verkrijgen van financiering (meerdere antwoorden mogelijk)

	2016-1	2015-2	2015-1
Rem op groei	31%	61%	41%
w.v. niet kunnen investeren	16%	29%	17%
geen R&D kunnen doen	1%	0%	0%
bedrijfsbeëindiging	1%	16%	0%
personeel moeten ontslaan	3%	3%	4%
ander gevolg	19%	31%	27%
geen gevolg	57%	22%	39%

Bron: Panteia, 2016. N=99

In Tabel 40 staan de bedragen weergegeven waar MKB bedrijven een aanvraag voor doen, vergeleken met de bedragen die zij uiteindelijk krijgen toegekend voor de laatste 12 maanden. De tabel laat zien dat tijdens de laatste 12 maanden in totaal 14 miljard euro is aangevraagd door het MKB en dat in totaal 10 miljard euro is toegekend; dit betekent dat in bedragen gerekend zo'n 71% van de aanvragen voor financiering dus is toegekend.

De categorie middenbedrijf vraagt in totaal het grootste bedrag aan financiering aan (ongeveer € 5,5 miljard) en krijgt ook naar verhouding het meeste toegekend (85% van het gevraagde bedrag). Het microbedrijf krijgt in totaal het minste toegekend; in totaal werd in de laatste 12 maanden € 4,5 miljard aangevraagd en werd € 2,5 miljard euro toegekend, of 57% van het totale gevraagde bedrag.

Als men kijkt naar de voorafgaande jaren blijkt dat de toegekende bedragen als percentage van aangevraagde bedragen sinds 2014 aflopen. In 2014 werd in totaal 81% van de gevraagde bedragen toegekend aan MKB bedrijven vergeleken met 72% in 2016.

Tabel 40 Totaalbedragen van financieringsbehoefte en toegekende financiering naar grootteklasse, x €1 miljard

	grootteklassen			MKB totaal			
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	2016-1	2015-2	2015-1	2014-1
Totaal bedrag aangevraagd (miljarden euro)	4,5	4,0	5,5	14,0	15,5	15,5	12,5
Totaal bedrag toegekend (miljarden euro)	2,5	3,0	4,5	10,0	11,5	11,5	10,0
% van aangevraagd	57%	74%	85%	72%	76%	76%	81%

Bron: Panteia, 2016. N=432.

Bijlage 6 Nadere onderbouwing hoofdstuk 5: De toekomst

Nadat in de voorgaande hoofdstukken het verloop van het financieringsproces in het afgelopen jaar is besproken, worden in hoofdstuk 4 de relevante uitkomsten ten aanzien van de toekomstvooruitzichten behandeld. De uitkomsten van de vragen van de enquête met betrekking tot de toekomstige financieringsbehoefte worden in deze bijlage gedetailleerd besproken.

Zoals in hoofdstuk 2 werd aangegeven, heeft 31% van de bedrijven zich het afgelopen jaar georiënteerd op het verkrijgen van financiering. In Tabel 41 staat de toekomstige verwachte financieringsbehoefte onderverdeeld naar grootteklasse en de corresponderende cijfers uit voorgaande jaren vermeld. Desgevraagd heeft 77% van bedrijven aangegeven in de komende 12 maanden geen behoefte te hebben aan financiering. Middelgrote en kleine bedrijven verwachten gemiddeld iets vaker een financieringsbehoefte en bij microbedrijven en grote bedrijven ligt de behoefte voor financiering gemiddeld lager. Uit de bedrijven die wel verwachten behoefte te hebben aan financiering in het komende jaar hebben de meeste behoefte aan vreemd vermogen. De uitkomsten wat betreft financieringsbehoefte liggen redelijk in lijn met de uitkomsten voor 2014 en 2015.

Tabel 41 Percentage van bedrijven verdeeld naar hun verwachte financieringsbehoefte in komende 12 maanden, en naar grootteklasse

	grootteklasse					totaal 2016-1	totaal 2015-2	totaal 2015-1	totaal 2014-1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB	groot- bedrijf				
Eigen vermogen	3%	2%	4%	3%	0%	2%	3%	2%	2%
Vreemd vermogen	11%	13%	16%	14%	13%	13%	15%	14%	15%
Beiden	7%	11%	8%	9%	7%	8%	4%	6%	7%
Geen behoefte	79%	73%	72%	74%	80%	77%	78%	78%	76%
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. N=1452.

In Tabel staan de verwachte financieringsbehoefte van bedrijven, onderverdeeld naar sector. Uit de tabel blijkt dat de verwachte behoefte in de meeste gevallen

Tabel 42 Percentage van bedrijven verdeeld naar verwachte financieringsbehoefte in komende 12 maanden, en naar sector

	Sector							totaal 2016-1
	landbouw	industrie	bouw	handel	Transport & ICT	zakelijke diensten	overige diensten	
Eigen vermogen	0%	3%	2%	3%	2%	2%	1%	2%
Vreemd vermogen	13%	13%	15%	13%	28%	11%	12%	13%
Beiden	13%	6%	8%	8%	11%	8%	8%	8%
Geen behoefte	75%	78%	76%	77%	59%	78%	79%	77%
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. N=1452.

vreemd vermogen of een combinatie van vreemd en eigen vermogen betreft. Op sector niveau blijkt dat bedrijven uit de sectoren transport en ICT een ver

bovengemiddelde verwachte behoefte te hebben aan vreemd vermogen. Bedrijven uit de landbouw sector hebben bovengemiddeld behoefte aan een combinatie van eigen en vreemd vermogen.

Naast de vorm van de verwachte financieringsbehoefte zijn bedrijven ook gevraagd naar het doel van de toekomstige financiering. De resultaten staan in Tabel 43 beschreven, onderverdeeld naar grootteklasse.

Het belangrijkste doel van toekomstige financiering is volgens de gevraagde bedrijven om het werkkapitaal te versterken. Daarnaast noemen bedrijven investeringen in huisvesting en bedrijfsmiddelen als reden om in te toekomst financiering te zoeken. Financiering om werkkapitaal te versterken wordt bovengemiddeld vaak genoemd als doel onder het kleinbedrijf, terwijl het micro- en middenbedrijf dit relatief weinig noemt als reden om financiering te gaan zoeken in de toekomst. Dat is opvallend omdat tijdens de oriëntatie op financiering gedurende het afgelopen jaar dit door microbedrijven, kleine bedrijven en middenbedrijven ongeveer even vaak genoemd wordt.

Sinds 2014 is er een daling geweest in de verwachte behoefte voor financiering onder bedrijven om hun werkkapitaal te versterken, namelijk van 46% naar 25%. Het aantal bedrijven dat aangeeft de komende 12 maanden financiering nodig te hebben voor toekomstige groei of overnames is gegroeid in vergelijking met dezelfde periode in 2014.

Tabel 43 Percentages van bedrijven, verdeeld naar doel van in de toekomst te zoeken financiering (meerdere antwoorden mogelijk)

	grootteklasse					totaal 2016- 1	totaal 2015- 2	totaal 2015- 1	totaal 2014- 1
	micro- bedrijf	klein- bedrijf	midden- bedrijf	MKB	groot- bedrijf				
werkkapitaal	14%	34%	18%	28%	28%	25%	32%	31%	46%
bedrijfsmiddelen	14%	15%	28%	25%	25%	22%	20%	22%	26%
groei, overnames	30%	18%	12%	19%	20%	19%	22%	19%	10%
huisvesting	24%	13%	24%	16%	16%	19%	24%	36%	21%
herfinanciering	0%	5%	3%	8%	8%	5%	7%	0%	7%
innovatie	7%	8%	7%	2%	2%	5%	7%	3%	9%
herstructurering balans	1%	4%	2%	1%	1%	2%	1%	1%	2%
internationalisering	0%	2%	0%	2%	2%	1%	0%	0%	2%
start bedrijf	0%	0%	0%	0%	0%	0%	1%	0%	3%
anders	23%	19%	26%	22%	22%	23%	2%	5%	2%

Bron: Pantela, 2016. N=332

Tabel 44 bevat een overzicht waar bedrijven, die verwachten financiering te zoeken, dit zullen gaan zoeken. Voor de toekomst zien bedrijven een vergelijkbaar belang voor de banken weggelegd als in vorige edities: ongeveer de helft verwacht bij de bank te gaan zoeken. Van de alternatieve financieringsvormen is crowdfunding het meest genoemd. In de toekomst wordt dit door circa 9% van het microbedrijf dat financiering verwacht te gaan zoeken, gezien als een optie.

Tabel 44 Percentages van bedrijven, verdeeld naar waar ze in de toekomst verwachten financiering te zoeken

	grootteklassen					totaal			
	micro-bedrijf	klein-bedrijf	Midden-bedrijf	MKB	groot-bedrijf	2016-1	2015-2	2015-1	2014-1
bank(en)	35%	43%	52%	43%	85%	49%	50%	57%	61%
familie en vrienden	15%	10%	0%	8%	0%	7%	19%	11%	3%
aandeelhouders of eigenaren	1%	3%	29%	10%	8%	10%	9%	6%	9%
moederbedrijf	1%	0%	10%	3%	8%	4%	1%	1%	5%
leverancier	1%	4%	2%	3%	0%	2%	3%	2%	1%
alternatieve bronnen	13%	13%	4%	11%	0%	10%	11%	14%	12%
w.v. crowdfunding	9%	5%	0%	5%	0%	4%	4%	5%	4%
w.v. bus. angels of inf. investors	4%	4%	4%	4%	0%	4%	6%	9%	6%
w.v. participatiemaatschappij	0%	4%	0%	2%	0%	2%	1%	0%	2%
anders	33%	26%	1%	21%	0%	18%	6%	9%	10%

Bron: Panteia, 2016. N=332

In Tabel 45 wordt beschreven in hoeverre bedrijven verwachten het gezochte financieringsbedrag aan te kunnen trekken in de toekomst. Ook staan cijfers voor dit onderwerp uit voorafgaande edities van de Financieringsmonitor gepresenteerd. Al met al denkt 83% van de bevraagde bedrijven dat zij het volledige gezochte bedrag aan kunnen trekken. Wanneer men kijkt naar de metingen uit dezelfde periodes voor 2014 (63%) en 2015 (75%), blijkt dat er een stijging in vertrouwen is geweest onder bedrijven wat betreft het verkrijgen van het gezochte financieringsbedrag. De tabel laat ook zien dat het MKB minder vertrouwen heeft het gezochte financieringsbedrag volledig te zullen bemachtigen dan het grootbedrijf. Binnen het MKB verwachten microbedrijven minder dan gemiddeld dat zij het volledige gezochten bedrag aan kunnen trekken.

Tabel 45 Percentage van bedrijven dat verwacht het gezochte bedrag aan te kunnen trekken

	grootteklasse					totaal 2016-1	totaal 2015-2	totaal 2015-1	totaal 2014-1
	micro-bedrijf	klein-bedrijf	midden-bedrijf	MKB	groot-bedrijf				
Volledige bedrag	63%	80%	84%	77%	91%	83%	79%	75%	63%
Gedeeltelijk	14%	8%	3%	8%	0%	5%	9%	10%	14%
Niet	23%	12%	12%	15%	9%	12%	12%	15%	23%
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2016. N=332.

In Tabel 46 staan de percentages van bedrijven weergegeven, verdeeld naar hun verwachte slagingspercentages bij financieringsaanvragen, en hun financieringsdoelen.

Uit bedrijven die verwachten het volledige bedrag te ontvangen is het meest voorkomende financieringsdoel het verkrijgen van bedrijfsmiddelen. Bij bedrijven die als doel herstructurering (30% van deze gevallen), en het verkrijgen van werkkapitaal (29% van deze gevallen) hebben verwachten ze het minst de financiering hiervoor rond te krijgen.

Tabel 46 Percentage van bedrijven verdeeld naar verwachte slagingspercentages financieringsaanvragen, en naar financieringsdoel

	Verwacht volledig te krijgen	Verwacht deels te krijgen	Verwacht geen financiering te krijgen	Totaal
bedrijfsmiddelen	97%	2%	2%	100%
herfinanciering	93%	4%	2%	100%
overname	93%	1%	6%	100%
overige investeringen	92%	3%	5%	100%
werkkapitaal	67%	4%	29%	100%
huisvesting	81%	8%	11%	100%
innovatie	80%	1%	19%	100%
groei	77%	17%	5%	100%
herstructurering	70%	0%	30%	100%
anders	79%	5%	17%	100%
totaal	83%	5%	12%	100%

Bron: Panteia, 2016. N=331

MKB bedrijven zijn ook gevraagd naar hun verwachtingen wat betreft hun financieringsbehoefte voor de komende 12 maanden en hoe veel van deze bedragen zij daadwerkelijk verwachten te krijgen bij een aanvraag (zie Tabel 47). Voor de komende 12 maanden verwachten MKB bedrijven een totaal van € 15,5 miljard nodig te hebben aan financiering, waarvan de verwachting is dat in totaal € 12,5 miljard (81%) zal worden toegekend. Middenbedrijven hebben relatief gezien de hoogste verwachtingen wat betreft toekenning van financieringsaanvragen gerekend naar bedragen (namelijk 85%). De categorie kleinbedrijf in totaal het grootste bedrag aan financiering nodig te hebben (€ 6 miljard) voor de komende 12 maanden, maar verwacht naar verhouding minder te krijgen dan de categorie middenbedrijf (84% van de financieringsbehoefte). Microbedrijven verwachten 71% van hun totaalbedrag aan financieringsbehoefte daadwerkelijk te verkrijgen.

Sinds 2014 zijn de verwachtingen over toekenningen van financieringsbehoefte onder het MKB gedaald. Tussen 2014 en 2015 was er een stevige daling van 85% naar 65% in de verwachtingen die bedrijven hadden voor het verkrijgen van hun financieringsbehoefte; in 2016 was dit 81%.

Tabel 47 Totaalbedragen van verwachte financieringsbehoefte van het MKB voor de komende 12 maanden en verwachte toegekende totaalbedragen x € 1 miljard

	grootteklassen			MKB totaal			
	micro-bedrijf	klein-bedrijf	midden-bedrijf	2016-1	2015-2	2015-1	2014-1
Verwachte financieringsbehoefte	4,0	6,0	5,5	15,5	14,5	12,5	12,0
Verwacht te krijgen	3,0	5,0	4,5	12,5	10,5	8,5	10,0
% van behoefte	71%	84%	85%	81%	72%	65%	85%

Bron: Panteia, 2016, N=333.

* door afronding is het totaal niet gelijk aan de som der onderdelen

Bedrijven die deelnemen aan de meting van de Financieringsmonitor in juni 2016 hebben de volgende vragenlijst doorlopen. Hierbij zijn verschillen met de vorige vragenlijsten die in het verleden werd gebruikt. Vragen die nieuw of gewijzigd zijn, zijn met een ster gemarkeerd. Daarnaast is van belang dat in de vragenlijst een bepaalde routing zit waarbij doorgevraagd wordt op bepaalde natwoorden. Niet alle respondenten hebben alle vragen beantwoord.

Vraag 1

In welke bedrijfstak is uw bedrijf actief?

Vraag 2

Hoeveel werknemers telt uw totale organisatie in Nederland?

Vraag 3

Valt de organisatie waar u werkt onder een moederbedrijf?

Vraag 4

Maakt uw bedrijf deel uit van een beursgenoteerde onderneming?

Vraag 5

Wat was in 2015 ongeveer de jaaromzet van uw bedrijf in Nederland?

Vraag 6 *

Hoeveel procent hoger of lager lag uw omzet vorig jaar in vergelijking met 2012?

Vraag 7 *

Was uw bedrijf in 2015 winstgevend, heeft het quitte gespeeld of was het verliesgevend?

Vraag 8 *

Was uw bedrijf in 2014 winstgevend, heeft het quitte gespeeld of was het verliesgevend?

Vraag 9 *

Was uw bedrijf in 2013 winstgevend, heeft het quitte gespeeld of was het verliesgevend?

Vraag 10 *

Was uw bedrijf in 2012 winstgevend, heeft het quitte gespeeld of was het verliesgevend?

Vraag 11 *

Verwacht u voor dit jaar (2016) een verbetering van de winstgevendheid, blijft het gelijk of verwacht u een verslechtering ten opzichte van 2015?

Vraag 12 *

Heeft u in de afgelopen 12 maanden naar financiering gezocht? Dus niet of u daadwerkelijk een aanvraag heeft ingediend, maar of u er naar gezocht heeft.

Vraag 13

Waarom heeft u niet naar financiering gezocht?

Vraag 14

Voor welk doel of doelen zocht u financiering?

Vraag 15 *

Van welke vorm van advies heeft uw bedrijf het meest gebruik gemaakt bij deze zoektocht?

Vraag 16 *

Hoe heeft dit u geholpen?

Vraag 17

Bij welke aanbieders of bronnen van financiering heeft u gezocht?

Vraag 18

Naar welke financieringsvormen heeft u gezocht?

Vraag 19

Hoe groot was het financieringsbedrag dat u de afgelopen 12 maanden zocht?

Vraag 20 *

Heeft uw bedrijf de afgelopen 12 maanden daadwerkelijk geprobeerd eigen vermogen te verkrijgen?

Vraag 21

Waarom heeft u uiteindelijk geen financiering door middel van eigen vermogen aangevraagd?

Vraag 22

Waar heeft u de financiering van het eigen vermogen aangevraagd?

Vraag 23 *

Hoe vaak heeft u eerder financiering van het eigen vermogen aangevraagd?

Vraag 24

Hoeveel tijd heeft u besteed aan het aanvragen van deze financiering?

Vraag 25

Waarom heeft uw bedrijf gekozen voor financiering met eigen vermogen?

Vraag 26 *

Hoe groot was het financieringsbedrag waar u deze aanvraag voor het eigen vermogen heeft ingediend?

Vraag 27

Hoe lang duurde de behandeling van de financieringsaanvraag vanaf correcte indiening van alle gevraagde documenten?

Vraag 28

Is deze financieringsaanvraag voor het eigen vermogen geslaagd?

Vraag 29

Waarom is volgens u deze financiering niet, of voor minder dan gewenst, aangetrokken?

Vraag 30

Heeft u geprobeerd op een andere manier aan extra eigen vermogen te komen?

Vraag 31

Kunt u kort aangeven op welke manier?

Vraag 32

Is het gelukt om op een andere manier aan financiering van het eigen vermogen te komen?

Vraag 33

Kunt u aangeven waarom u niet verder heeft gezocht?

Vraag 34 *

Heeft u de afgelopen 12 maanden daadwerkelijk een aanvraag voor financiering van vreemd vermogen ingediend?

Vraag 35

Waar heeft u de aanvraag voor financiering van het vreemd vermogen ingediend?

Vraag 36

Was de aanvraag bij de huisbank een vorm van een uitbreiding van uw rekening courant of een lening?

Vraag 37

Hoe lang duurde de behandeling van de financieringsaanvraag van vreemd vermogen vanaf correcte indiening van alle gevraagde documenten?

Vraag 38

Is deze financieringsaanvraag van vreemd vermogen geslaagd?

Vraag 39

Waarom is volgens u het vreemd vermogen niet of niet volledig aangetrokken?

Vraag 40

Heeft u geprobeerd nog op een andere manier aan vreemd vermogen te komen?

Vraag 41

Kunt u kort aangeven op welke manier?

Vraag 42

Is het gelukt om op een andere manier aan financiering van het vreemd vermogen te komen?

Vraag 43

Kunt u aangeven waarom u niet verder heeft gezocht?

Vraag 44

Hoeveel weken vindt u een aanvaardbare doorlooptijd voor het aanvragen en beoordelen van een aanvraag van financiering?

Vraag 45

Welk percentage variabele en vaste rente moet u betalen over het totale kredietbedrag?

Vraag 46

Moest u extra onderpand bieden voor het krediet?

Vraag 47

Wat was dat onderpand?

Vraag 48

Wat zijn de gevolgen van het niet (geheel) aantrekken van het vermogen?

Vraag 49

Heeft uw bank in 2015 de kredietvoorwaarden aangepast? Ik leg u een aantal mogelijke aanpassingen voor:
Verhoging of verlaging van de vaste rente?

Vraag 50

Verhoging of verlaging van de variabele rente?

Vraag 51

Andere kosten zoals vergoedingen en provisies, heeft uw bank die in 2015 verhoogd of verlaagd?

Vraag 52

Beschikbare omvang van het krediet, heeft uw bank die in 2015 vergroot of verkleind?

Vraag 53

Beschikbare kredietlooptijd, heeft uw bank die in 2015 verkort, verlengd of is dit gelijk gebleven?

Vraag 54

Eisen omtrent onderpand. Heeft uw bank deze in 2015 aangescherpt, versoepeld of zijn deze gelijk gebleven?

Vraag 55

Eisen omtrent minimum aan solvabiliteit. Heeft uw bank deze in 2015 aangescherpt, versoepeld of zijn deze gelijk gebleven?

Vraag 56

Andere voorwaarden zoals garanties, doorlooptijden en procedures, zijn deze in 2015 aangescherpt, versoepeld of gelijk gebleven?

Vraag 57

Heeft u in 2015 uw eigen voorwaarden voor het verstrekken van leverancierkrediet of betaaltermijnen aan afnemers gewijzigd?

Vraag 58

Stel u wilt in de toekomst financiering verkrijgen. Welke andere bronnen dan de huisbank ziet u voor u?

Vraag 59

Wat denkt u te huren of te leasen?

Vraag 60

Verwacht u in de komende 12 maanden behoefte te zullen hebben aan extra financiering (eigen vermogen, vreemd vermogen, beide of geen van beide?)

Vraag 61

Waarom denkt u geen extra financiering nodig te hebben?

Vraag 62

Voor welk doel of doelen verwacht u financiering nodig te hebben?

Vraag 63

Hoe groot is het bedrag dat u in de komende 12 maanden denkt te zoeken?

Vraag 64

Verwacht u dat u financiering kunt krijgen?

Vraag 65

Waarom denkt u minder dan de gevraagde investering te kunnen krijgen?

Vraag 66

Gaat u toch proberen om financiering te krijgen?

Vraag 67

Bij wie verwacht u financiering te krijgen of wilt u een aanvraag doen?

